ԲԱՁՄԱՉԱՓ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Լոռիում, Շիրակում և Տավուշում համայնքային մակարդակով իրականացված հետազոտություն

Ռայան Մեթյուս, Հետազոտության և զարգացման պատասխանատու, ՀՌԿԿ-Հայաստան հիմնադրամ
ryan.matthews@crrc.am

Սաթենիկ Ղազարյան, Հետազոտությունների վերլուծաբան, ՀՌԿԿ-Հայաստան հիմնադրամ
satenik.ghazaryan@crrc.am

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of CRRC-Armenia and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Այս հրապարակումը պատրաստվել Եվրոպական միության ֆինանսական աջակցությամբ: Բովանդակության համար պատասխանատվություն է ՀՌԿԿ-Հայաստան հիմնադրամ կազմակերպությունը, և պարտադիր չէ, որ այն արտահայտի Եվրոպական միության տեսակետները:

ԱԿՆԱՐԿ

- ՀՌԿԿ-Հայաստանը փորձնական հետազոտություն է անցկացրել Լոռի, Շիրակ և Տավուշ հյուսիսային երեք մարզերում բազմաչափ աղքատությունը և Քովիդ-19-ի նկատմամբ խոցելիությունը համայնքային մակարդակում չափելու նպատակով:
- Այն հիմնված է բազմաչափ աղքատության չափման Ալկիր-Ֆոսթերի (ԱՖ) մեթոդաբանության վրա:
- ԱՖ մեթոդը կիրառվում է Համաշխարհային բանկի կողմից ազգային մակարդակում Բազմաչափ աղքատության ինդեքսը (ԲԱԻ) հաշվարկելու համար: ՀՌԿԿ-Հայաստանն իր հերթին այս մեթոդը առաջին անգամ կիրառել է *համայնքային* մակարդակում ԲԱԻ և Քովիդ 19-ի նկատմամբ խոցելիության ինդեքսը (ՔԽԻ) հաշվարկելու համար:
- Հարցաթերթը կազմվել է ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի տնային տնտեսությունների կենսամարդակի ամբողջացված հետազոտության (ՏՏԿԱՀ) հարցաթերթի հիման վրա: Համաշխարհային բանկը ԲԱԻ-ն ազգային մակարդակում հաշվարկելիս օգտվում է ՏՏԿԱՀ-ի տվյալադարանից:
- Ընտրանքը կազմել է շուրջ 2,400 հարցվող (պատահականորեն ընտրված):
- Դաշտային աշխատանքներն իրականացվել են 2021թվականի հուլիս-օգոստոս ամիսներին:

[1]Համայնքային հասկացությունը չի համընկնում ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կողմից սահմանված խոշորացված համայնքների հետ:

ԱԿՆԱՐԿ

- Հետազոտության տվյալները բաժանվել են ըստ ութ (8) կոնկրետ համայնքների՝ համայնքային մակարդակի ԲԱԻ-ն ու ՔԽԻ ստանալու համար: Այն մանրակրկիտ կերպով անդրադառնում է Լոռու, Շիրակի և Տավուշի համայնքների վրա ազդող խնդիրներին:
- Ութ համայնքները հետևյալն են՝
  - (1) Տավուշի գյուղական համայնքները, (2) Տավուշի քաղաքային համայնքները (բացի Իջևանից), (3) Իջևանը, (4) Շիրակի գյուղական համայնքները, (5) Գյումրին, (6) Լոռու գյուղական համայնքները, (7) Սպիտակն ու (8) Վանաձորը:

[2]Ամբողջ ներկայացման մեջ «համայնք» ասելով նկատի ունենք նշված բաժանումը:

ԱՂՔԱՏՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ ԲԱԶՄԱԿԻ ՉԱՓԱԿԱՆՈՒԹՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋՈՑՈՎ

- Աղքատությունը սովորաբար գնահատվում է մեկ չափականությամբ՝ եկամտով կամ սպառմամբ, սակայն բազմաչափ աղքատության ինդեքսը հնարավորություն է տալիս անդրադառնալ աղքատությանը հանգեցնող բազմաթիվ գործոններին:
- ԱՖ մեթոդաբանությամբ գնահատված ԲԱԻ-ը ուղղված է ծայրագույն աղքատության չափմանը:
  - Ծայրագույն աղքատությունը վերաբերում է 1) այն մարդկանց, ովքեր ապրում են հիմնական կենսագործունեության ցուցանիշների մասով միջազգայնորեն համաձայնեցված նվազագույն չափանիշներին չհամապատասխանող պայմաններում, և 2) նրանց, ովքեր ապրում են միաժամանակ մի քանի գործոններով նվազագույն չափանիշներին չհամապատասխանող պայմաններում:
- Ավելի պարզեցված, ԲԱԻ-ն չափում է անհատների և ՏՏ-ների աղքատությունն ըստ բազմաթիվ զրկանքների, ինչպիսիք են՝ թերսնված լինելը, մաքուր խմելու ջրի անհասանելիությունը, անբավարար սանիտարական պայմանները, ոչ մաքուր վառելիքը և այլն:

[3]«Ծայրագույն աղքատության» սահմանումը վերցված է Ալկիր, Ս. և Սանտոս, Մ. Ե. (2011) հոդվածից. Մարդկային զարգացման ազգային զեկույցների պատրաստման ուսումնական նյութ. Բազմաչափ աղքատության ինդեքս *(ԲԱԻ)*:

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
EUROPEAN UNION FOR ARMENIA

ԲԱՀ/ՔԽՀ ՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ՍԽԵՄԱ

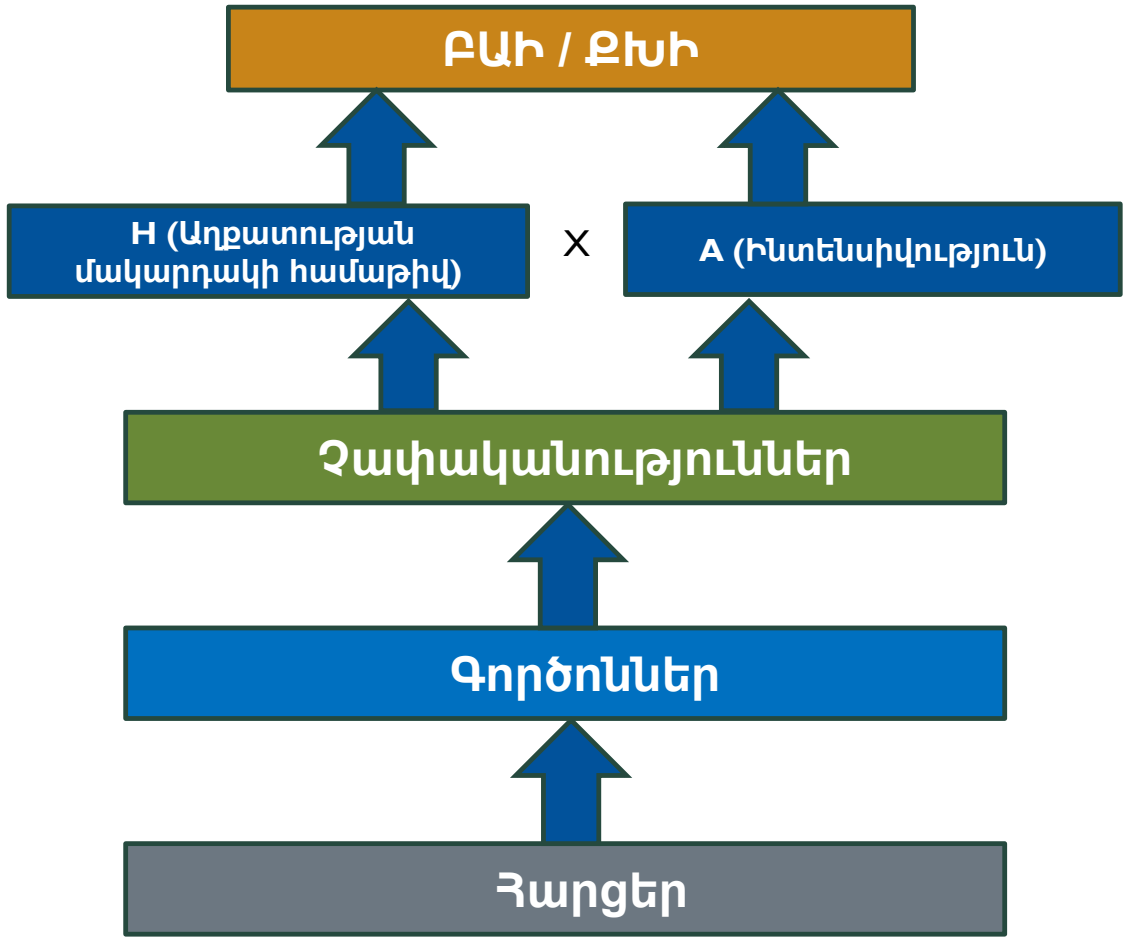

ԱՂՔԱՏՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ ԲԱԶՄԱԿԻ ՉԱՓԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋՈՑՈՎ

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
EUROPEAN UNION FOR ARMENIA

- ԲԱԻ-ի չափման համար ներառվել են հինգ չափականություններ (ՀԲ-ի մոտեցման համաձայն): Յուրաքանչյուր չափականություն ունի ցուցանիշների և դրանց հարակից հարցերի իր հավաքածուն՝ հիմնված Հայաստանում աղքատության համատեքստի վրա:
  - **Հիմնական կարիքներ**
    - *Ցուցանիշներ.* (1) Արժանապատիվ կյանք, (2) Մարդասիրական օգնություն, (3) Փոխանցումներից կախվածություն, (4) Ծայրահեղ (պարենային) աղքատություն
  - **Բնակարանային պայմաններ**
    - *Ցուցանիշներ. (*1) Սուբյեկտիվ բնակարանային պայմաններ, (2) Պատշաճ բնակարանային պայմաններ, (3) Գերբնակեցում, (4) Առողջ ջեռուցում, (5) Կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգի մշտական հասանելիություն, (6) Կենտրոնացված ջրահեռացում և աղբահանություն, (7) Հոսող տաք ջուր, (8) Հանրային ծառայությունների որակ, (9) Տրանսպորտի հասանելիություն
  - **Կրթություն**
    - *Ցուցանիշներ. 1*) Միջնակարգ կրթություն, 2) Կրթական հաստատություն պարտադիր հաճախում, 3) Որակյալ կրթական ծառայություններ, 4) Կրթության հասանելիություն
  - **Աշխատանք**
    - *Ցուցանիշներ.* (1) Աշխատաշուկայի մասնակցություն; (2) Երկարաժամկետ գործազրկություն; (3) Արժանապատիվ աշխատատեղ
  - **Առողջապահություն**
    - *Ցուցանիշներ.* (1) Առողջապահական ծառայությունների մատչելիություն, (2) Սովորական գործունեության դադարեցում, (3) Առողջապահական ծառայությունների հասանելիություն, (4) Առողջապահական ծառայությունների որակ

ԲԱԶՄԱՉԱՓ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԸ

Ընտրել

ա) Վերլուծության միավորը. ՏՏ կամ անհատի մակարդակ
բ) Չափականություններ. հետաքրքրող թեմաներ
գ) Ցուցանիշներ. դրանց արդյունքներ

Սահմանել

ա) Յուրաքանչյուր ցուցանիշի համար զրկանքի գիծը
բ) Ցուցանիշների կշիռները. կառուցել բաղադրյալ ինդեքս
գ) Աղքատության գիծը. նույնականացնել բազմաչափ աղքատին

Հաշվարկել

ա) Աղքատության մակարդակի համաթիվ. բազմաչափ աղքատների մասնաբաժինը երկրում կամ տարածաշրջանում
բ) Աղքատության բացը. բազմաչափ աղքատների զրկանքների միջին թիվը
գ) Ճշգրտված համաթիվը. միավորում է աղքատության մակարդակի համաթիվն ու աղքատության բացը ԲԱԻ-ի մեջ

Գրաֆիկը վերցված է Մորից Մեյերի «Բարեկեցության չափումը» ներկայացումից/ Համաշխարհային բանկ

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՎ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԾՈՒՄ

Հարցման կարճ փաստեր	Տվյալներ	Նշումներ
Դաշտային աշխատանքն իրականացնող կազմակերպություն	ՀՌԿԿ-Հայաստան հիմնադրամ	
Դաշտային աշխատանքի ժամանահատվածը	29 Հուլիս 2021 – 23 Օգոստոս 2021	
Ընտրանքի շրջանակը	ՀՀ ընտրական տեղամասերի ցուցակ	
Ընտրանքի ծավալ	n=2406	
Թիրախային բնակչությունը	Հայաստանի հանրապետության քաղաքացիներ	
Թիրախային բնակչության թիվը	426,930 (18+ տարիքի մարդիկ)	
Հետազոտության տեսակը	Տարածաշրջանային	
Ընտրանքի մեթոդը	Կլաստերային շերտավորված պատահական ընտրանք	
Սխալի սահման	+/- 2%	95% վստահության միջակայք
Հարցման մեթոդը (տեսակը)	CAPI	
Պատասխանի տոկոսը	34%	
Հարցման լեզուն	Հայերեն	
Կշռի գործոններ	Հաշվարկվել են անհատական և SS մակարդակների կշիռները	

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿՈՎ ՏՎՅԱԼՆԵՐ - ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

		Հաճախությունը/ Հարցման քանակը	Տոկոս	Վավեր տոկոս	Կուտակային տոկոս
Վավեր	Վանաձոր	354	14.7	14.8	14.8
	Սպիտակ	125	5.2	5.2	20.0
	Լոռու գյուղական համայնքներ	329	13.7	13.7	33.7
	Գյումրի	469	19.5	19.6	53.3
	Շիրակի գյուղական համայնքներ	316	13.1	13.2	66.5
	Իջևան	141	5.9	5.9	72.4
	Տավուշի քաղաքային համայնքներ (բացի Իջևանից)	202	8.4	8.4	80.8
	Տավուշի գյուղական համայնքներ	460	19.1	19.2	100.0
	Ընդամենը	2396	99.6	100.0	
Բացակա	Համակարգում	10	.4		
Ընդամենը		2406	100.0		

ԲԱԶՄԱՉԱՓ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆԴԵՔՍ (ԲԱԻ)

Ընդհանուր թվերն ըստ մարզերի և համայնքների

Չրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

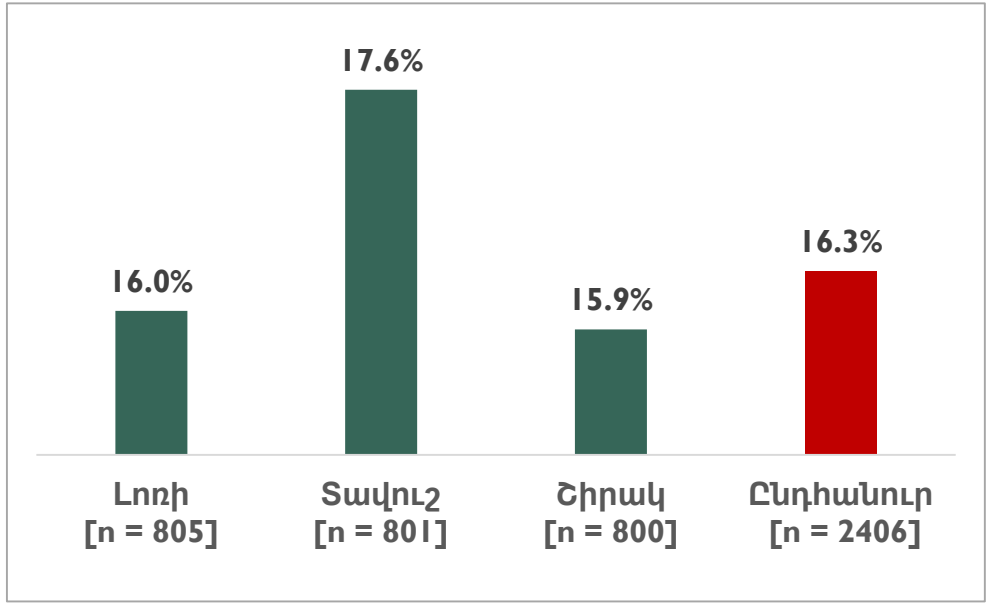

համայնքների

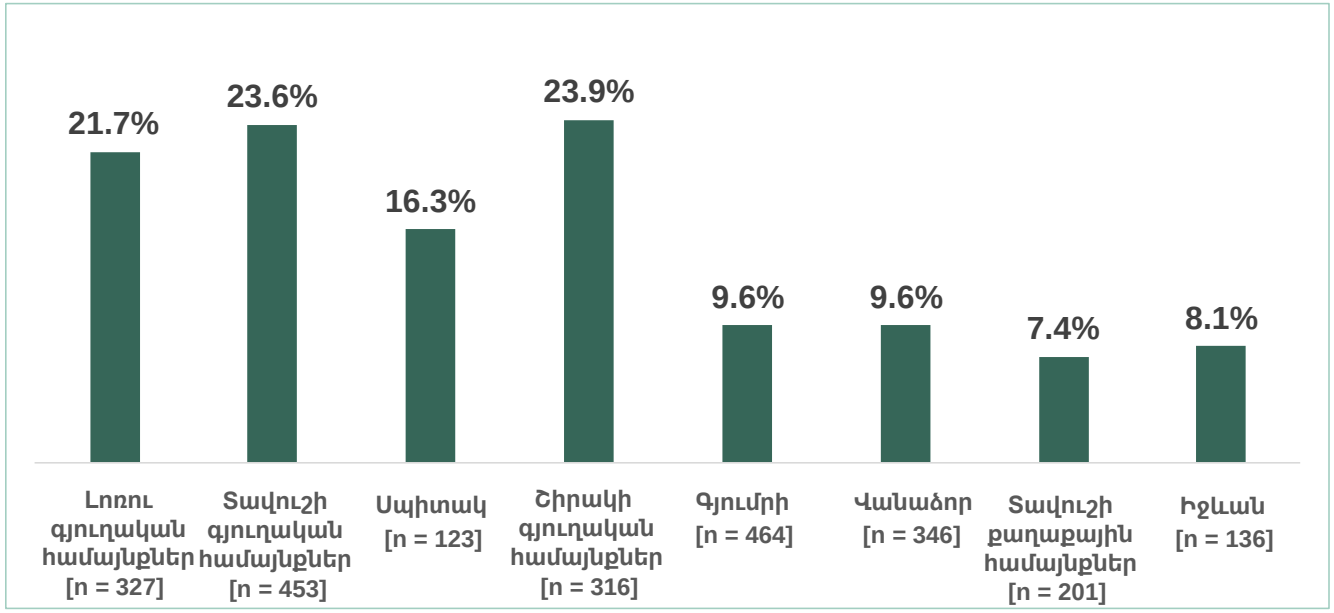

ԲԱԻ-ն 2020-ին (հաշվարկված Համաշխարհային բանկի կողմից)

2021 թվականի նոյեմբերին հրապարակված «Սոցիալական պատկերը և աղքատությունը Հայաստանում 2021» զեկույցի համաձայն՝ Հայաստանի ազգային մակարդակով ԲԱԻ-ն 2020 թվականին հանրապետական մակարդակում կազմել է 19,1%, ընդ որում Երևանում՝ 16,4%, այլ քաղաքային համայնքներում՝ 16,0%, գյուղական համայնքներում՝ 23,2%:

ԲԱՁՄԱՉԱՓ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆԴԵՔՍՆ (ԲԱԻ) ԸՍՏ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ

ԲԱԻ ոլորտներն ըստ ցուցանիշների

Ընտրված 24 ցուցանիշների շարքում աղքատության մակարդակն ամենաբարձրն է արժանապատիվ կյանք, առողջ ջեռուցում, աշխատաշուկայի մասնակցություն և արժանապատիվ աշխատատեղ ցուցանիշների համար:

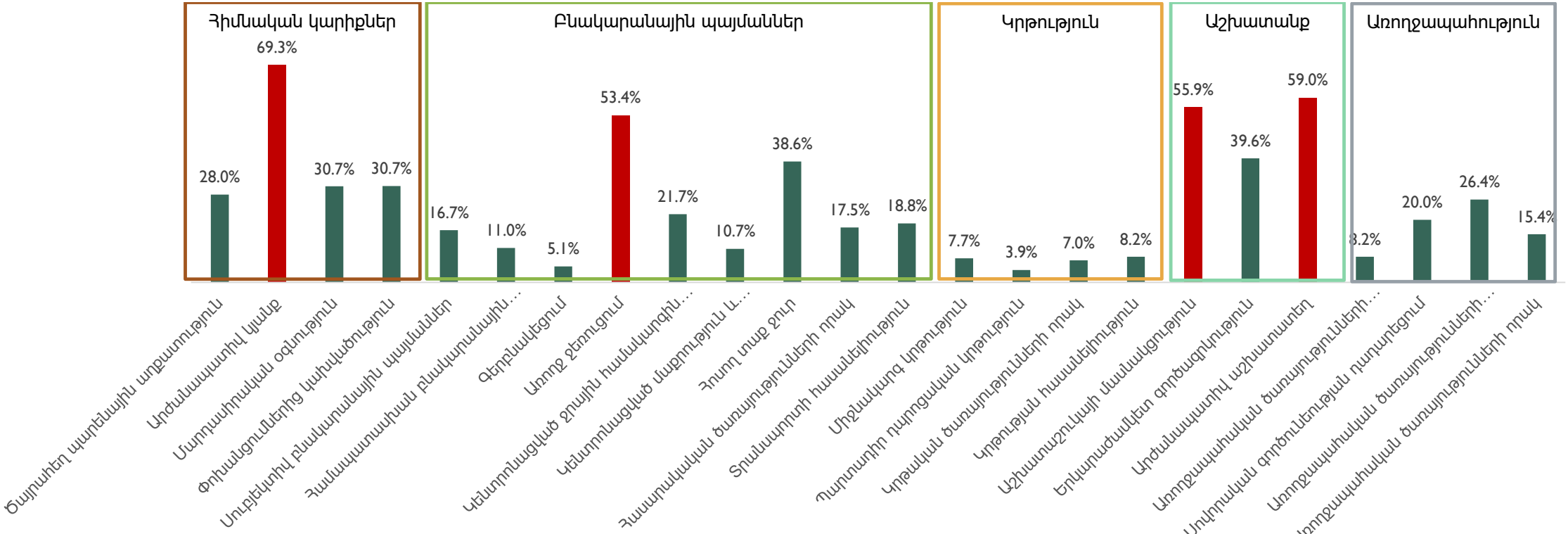

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումը բոլոր երեք մարզերով

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Արժանապատիվ կյանք

Այս ցուցանիշը վերաբերում է նրան, թե արդյոք տվյալ ՏՏ-ն կարող է թույլ տալ իրեն գնել սնունդ կամ հագուստ: ՏՏ-ն համարվում էր աղքատ, եթե հարցվողները նշում էին, որ բավարար գումար չկա ամենօրյա սննդի կամ հագուստի համար:

Չրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

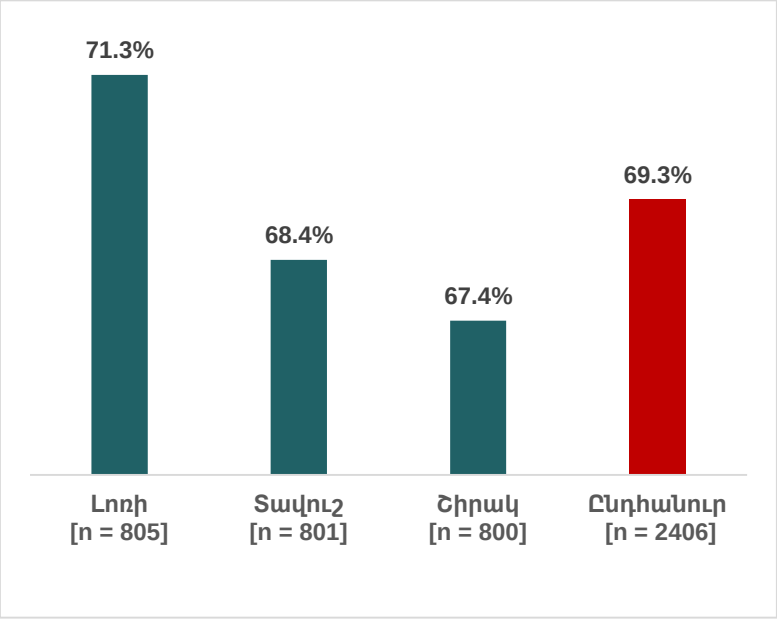

համայնքների

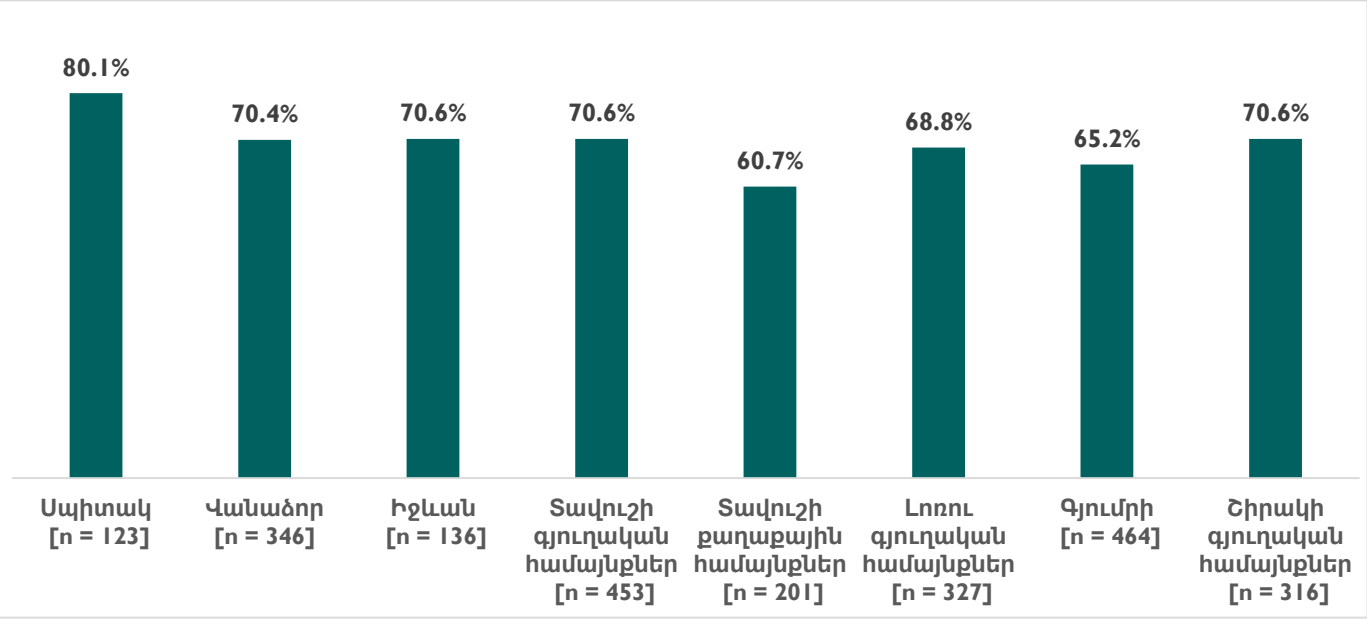

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Արժանապատիվ կյանք

Նախորդ 12 ամիսների ընթացքում գումարի կամ այլ միջոցների բացակայության պատճառով եղե՞լ է այնպիսի պահ, երբ Դուք կամ Ձեր ընտանիքի մյուս անդամները մի ամբողջ օր չեք սնվել:

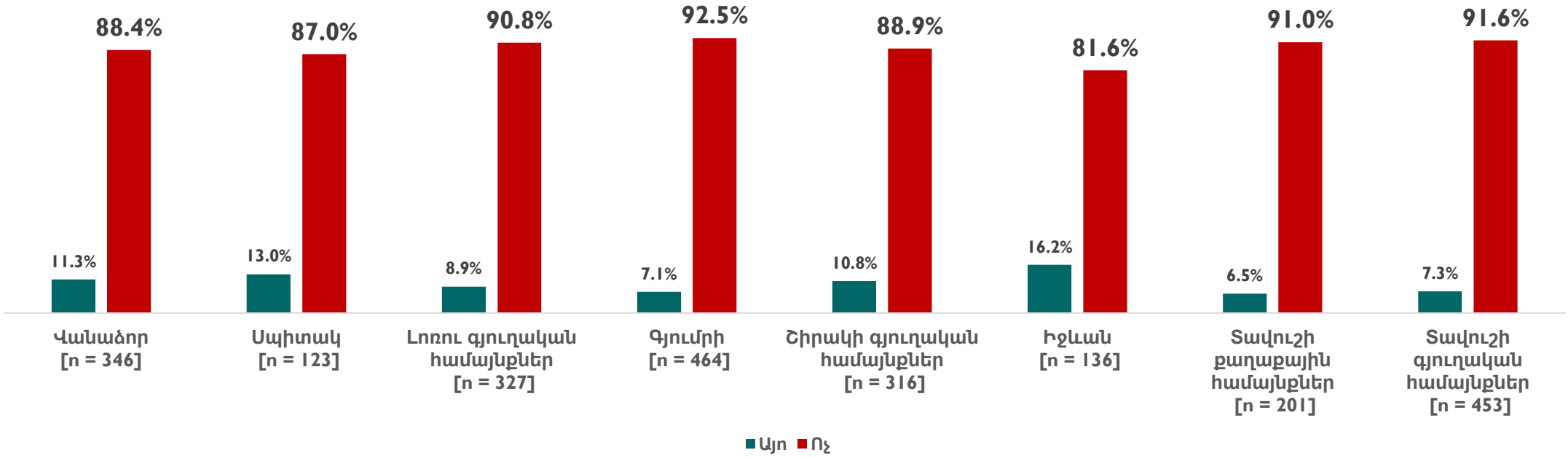

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Արժանապատիվ կյանք

Ձեր տնային տնտեսությունը կարո՞ղ է թույլ տալ օրը մեջ մսով, հավով, ձկով (կամ համարժեք բուսակերային) կերակուր ուտել:

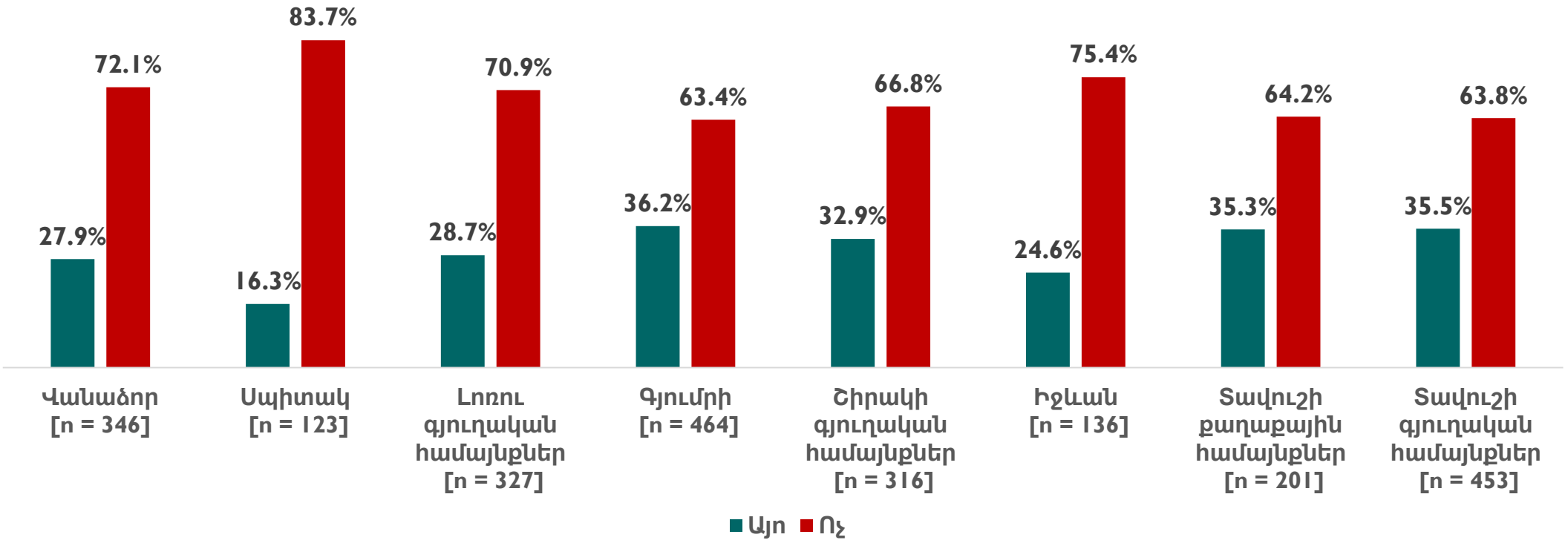

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Արժանապատիվ կյանք

Ձեր տնային տնտեսությունը կարո՞ղ է թույլ տալ մեկշաբաթյա տարեկան արձակուրդի մեկնել այլ վայր, այդ թվում՝ մնալ երկրորդ կացարանում կամ ընկերների/բարեկամների հետ (ողջ տնային տնտեսությունը):

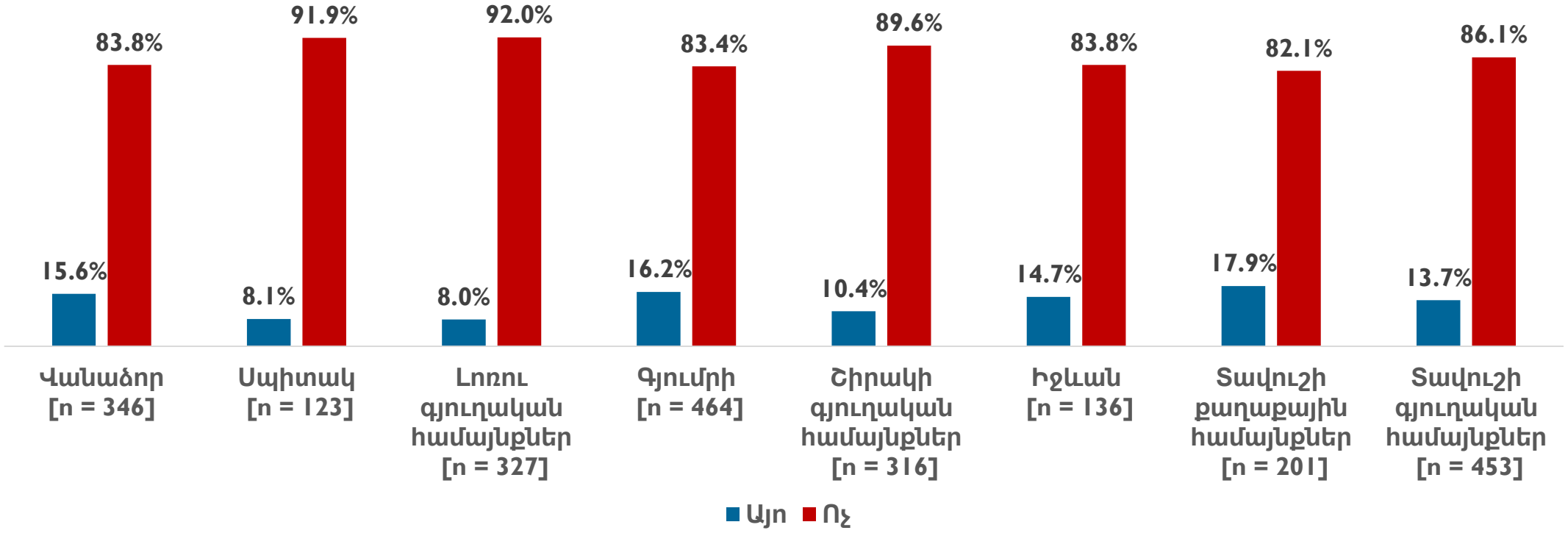

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Արժանապատիվ կյանք

Ձեր տնային տնտեսության ընդհանուր եկամուտը բավարարու՞մ է ամսական պահանջվող նվազագույն ծախսերը հոգալու համար:

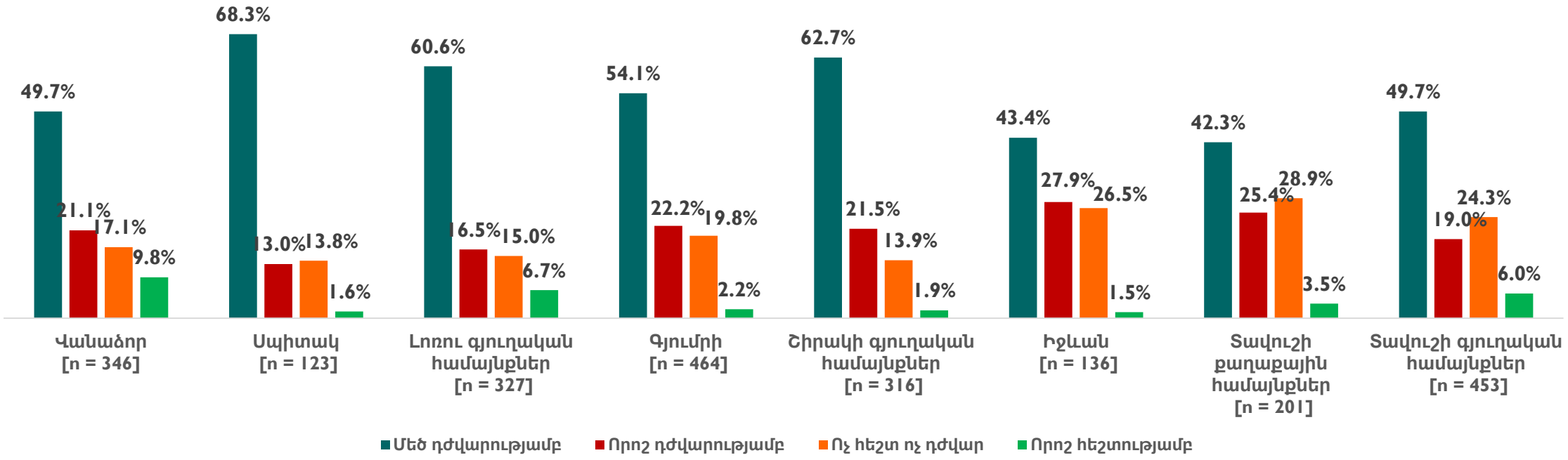

*Նշում. Համայնքներում «շատ հեշտությամբ» պատասխանը տվել է SS-ների 2,4%-ից ոչ ավելին:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Արժանապատիվ կյանք

Ունե՞ք ոտքին համապատասխան երկու զույգ կոշիկ, որոնք նաև բավարար են տարվա տարբեր եղանակներին հագնելու համար:

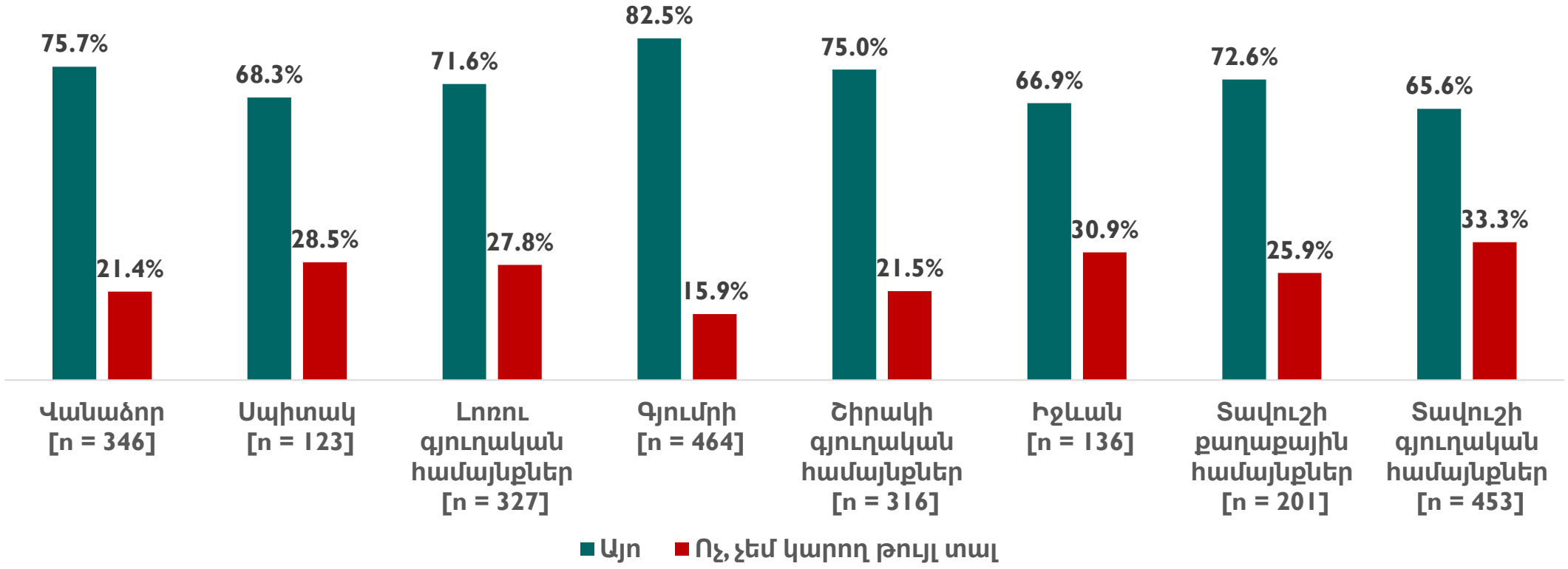

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Արժանապատիվ կյանք

Որո՞նք են Ձեր տնային տնտեսության 3 հիմնական խնդիրները: Թվարկեք ըստ կարևորության:

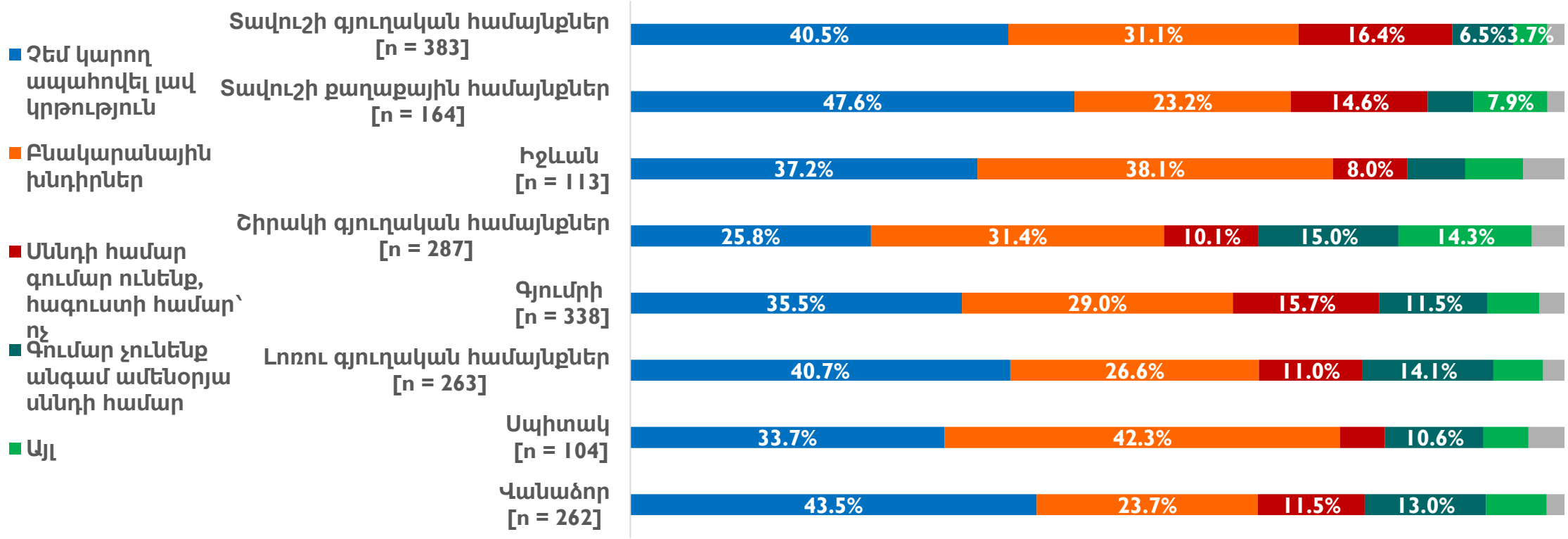

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Մարդասիրական օգնություն

Մարդասիրական օգնության ցուցանիշը վերաբերում էր մարդասիրական օգնություն ստացած ՏՏ-ներին: ՏՏ-ն համարվում է աղքատ, եթե վերջին 12 ամիսների ընթացքում ստացել է նման օգնություն:

Չրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

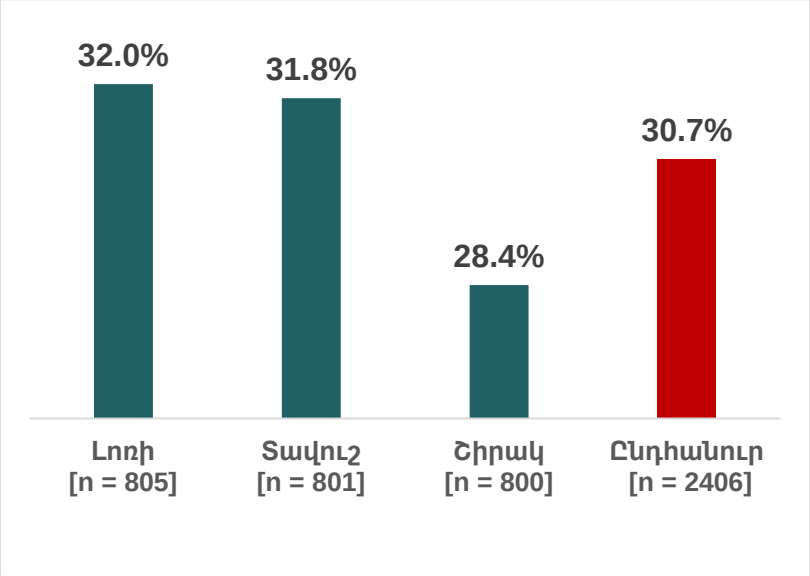

համայնքների

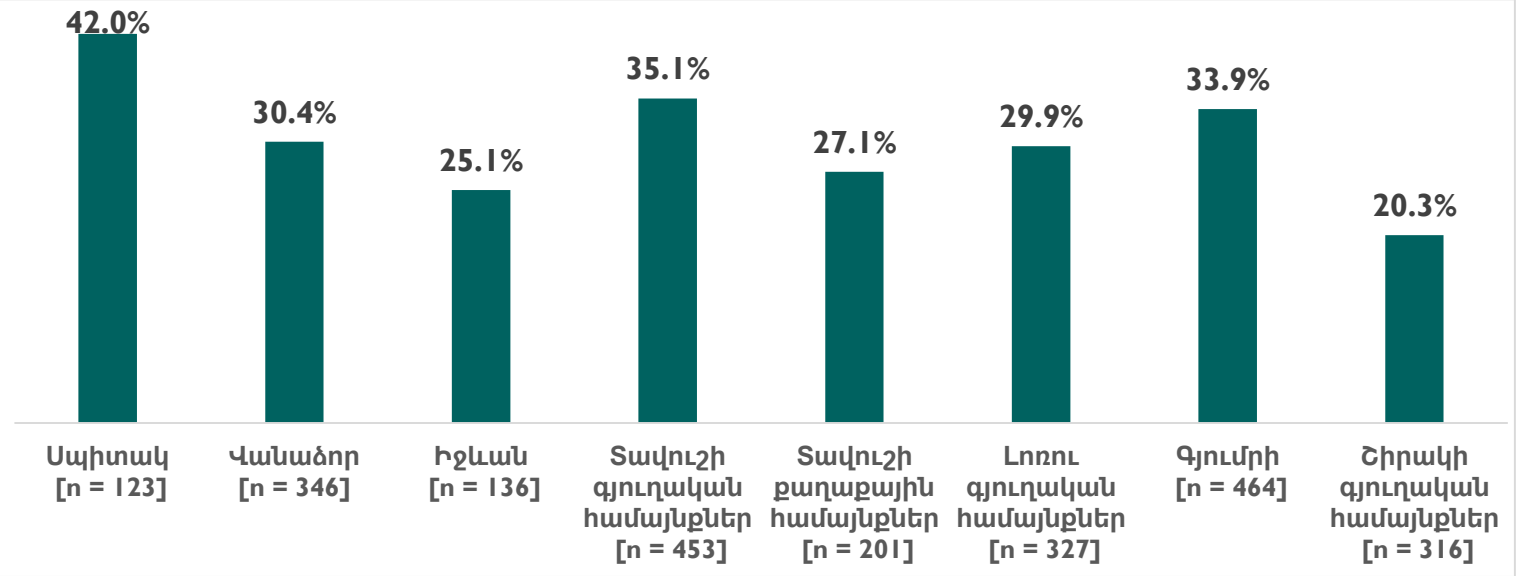

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Մարդասիրական օգնություն

Ձեր ընտանիքը հաշվառվա՞ծ է ընտանիքների անապահովության գնահատման համակարգում:

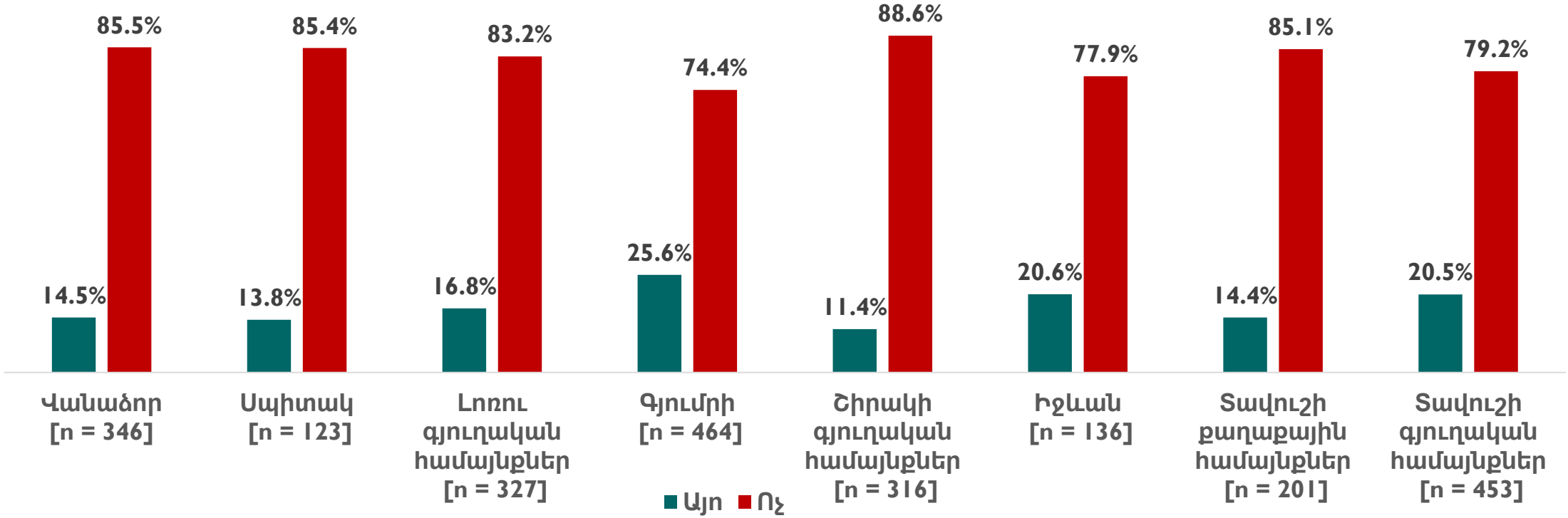

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Մարդասիրական օգնություն

Ո՞րն է ընտանիքների անապահովության գնահատման համակարգում Ձեր ընտանիքի չհաշվառվելու հիմնական պատճառը:

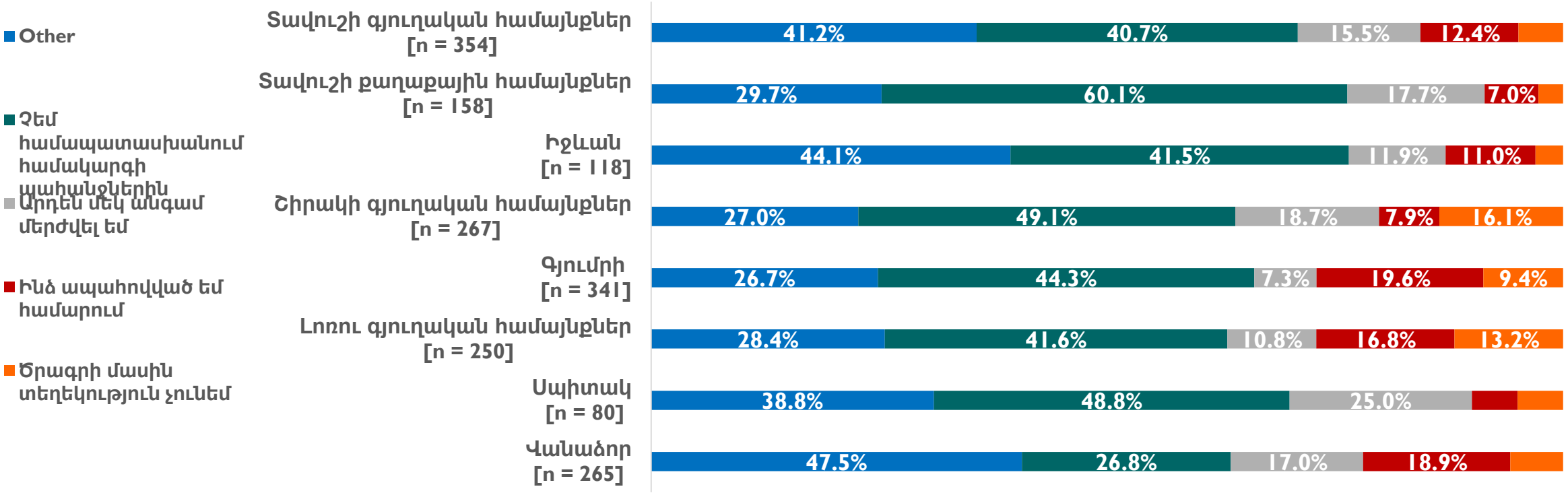

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Մարդասիրական օգնություն

Նախորդ 12 ամիսների ընթացքում ընտանիքների անապահովության գնահատման համակարգի նպաստներից բացի, մարդասիրական օգնություն ստացե՞լ եք:

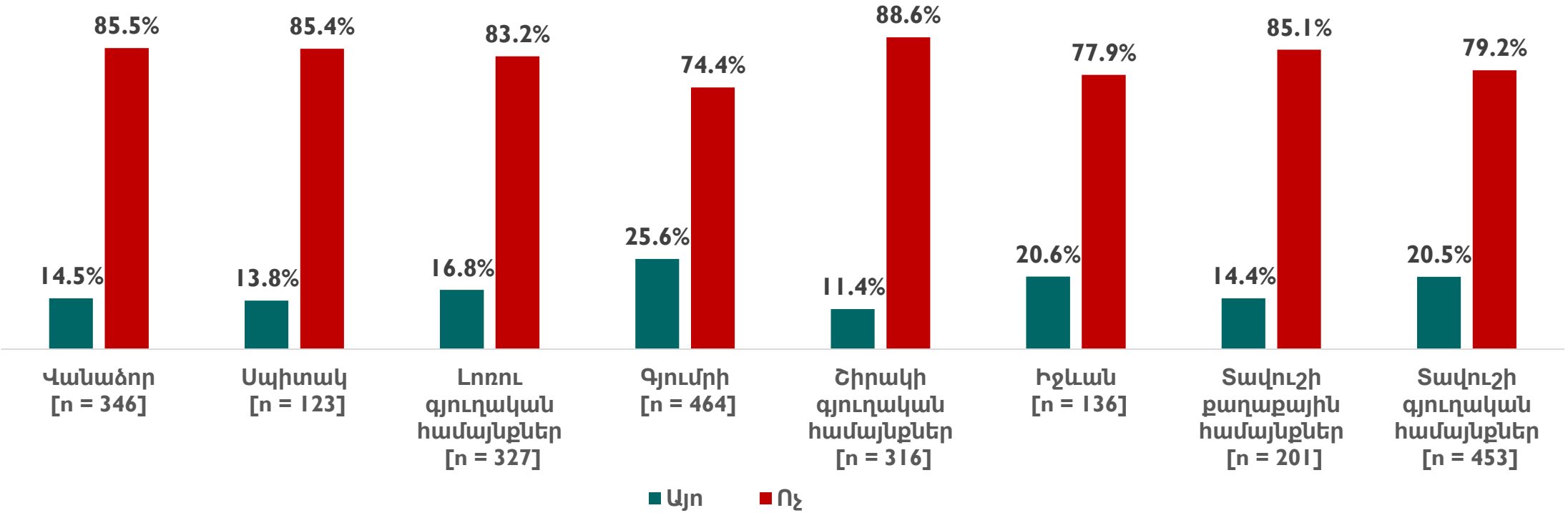

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Դրամական փոխանցումներից կախվածություն

Դրամական փոխանցումներից կախվածության ցուցանիշը վերաբերում է այն ՏՏ-ներին, որոնց սպառման մակարդակն ավելի ցածր է, քան պարենային աղքատության շեմը՝ փոխանցումները նվազեցնելուց հետո: Նման տնային տնտեսությունները համարվել են աղքատ: Աղքատ են համարվել նաև փոխանցումներ չստացած, բայց աղքատության պարենային շեմից քիչ սպառում ունեցած ՏՏ-ները:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

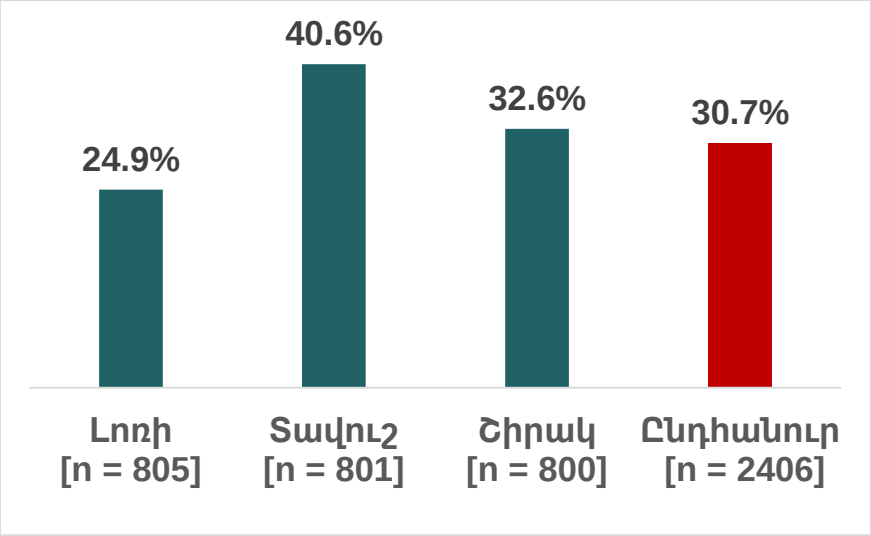

համայնքների

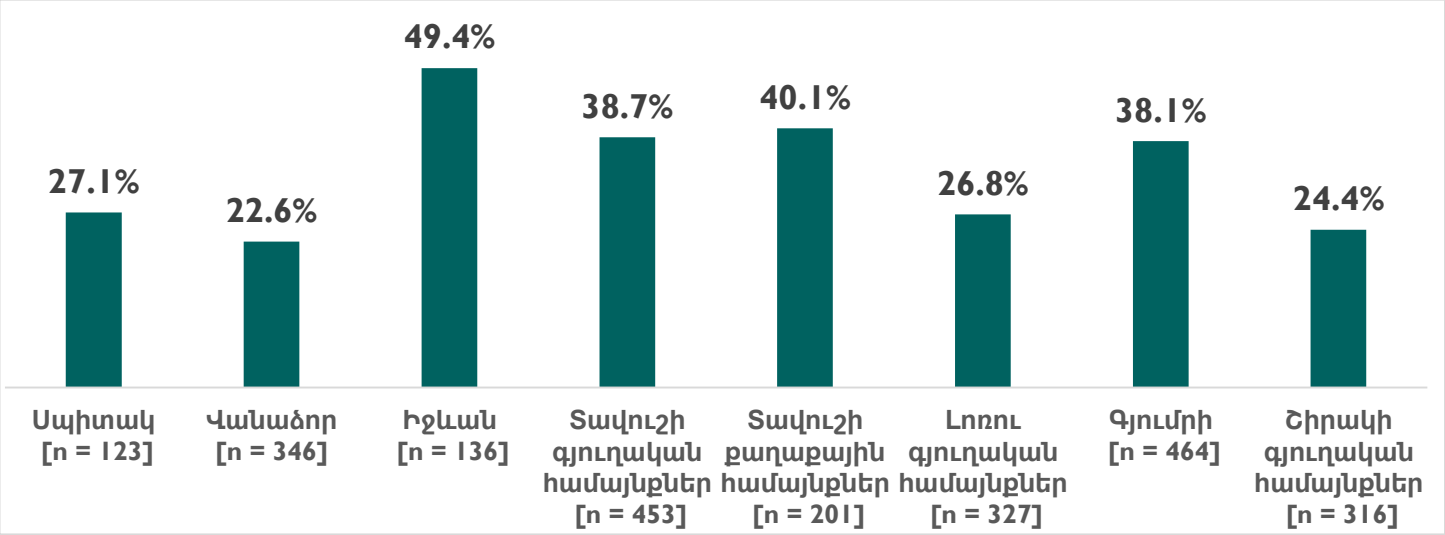

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Ծայրահեղ (պարենային) աղքատություն

Ծայրահեղ (պարենային) աղքատության ցուցանիշը ցույց է տալիս, թե արդյոք չափահասների սպառումը պարենային աղքատության ազգային շեմից բարձր է, թե ցածր: ՏՏ-ն համարվում է աղքատ, եթե չափահասների սպառումը ցածր է պարենային աղքատության շեմից (արտահայտված դրամով):

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

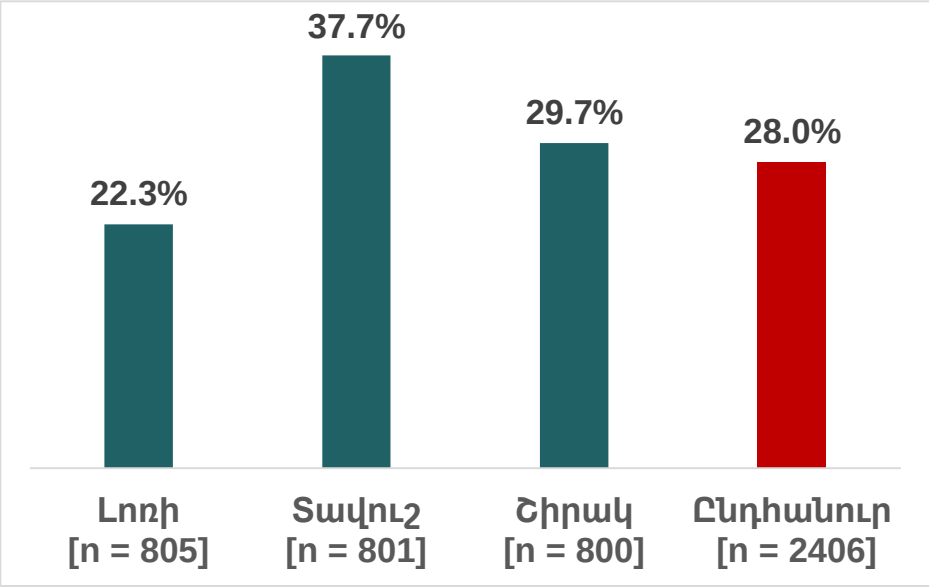

համայնքների

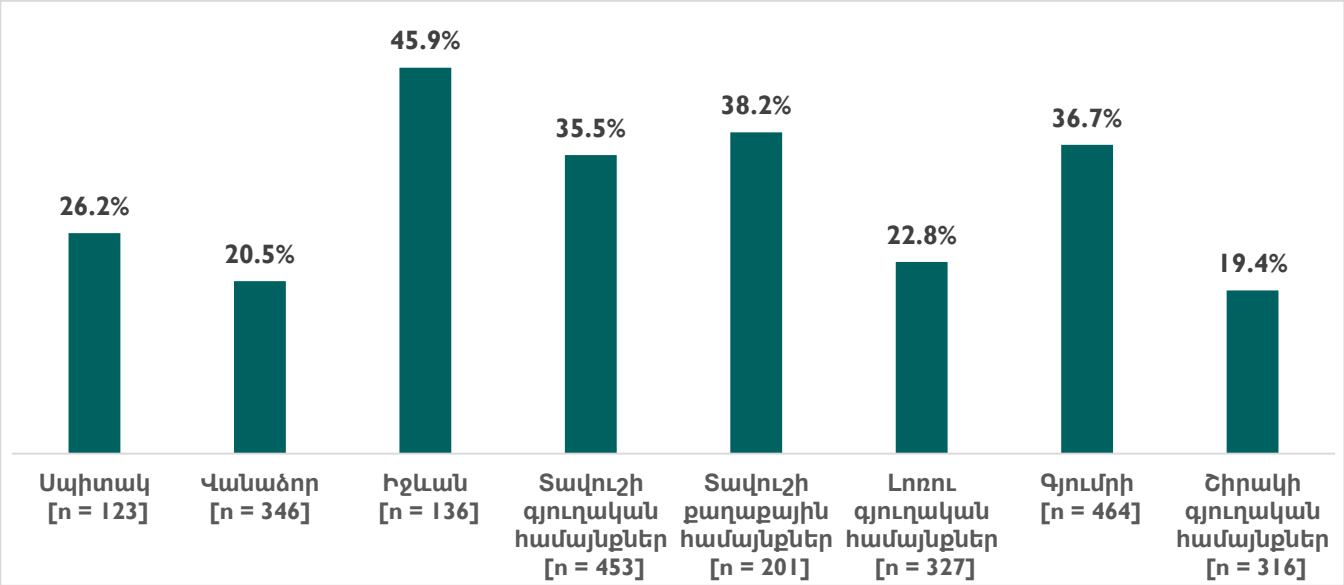

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
EUROPEAN UNION FOR ARMENIA

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Եզրակացություններ

Լոռու մարզն ամենաանապահովն է (71.3%) առօրյա սննդի և հագուստի համար բավարար գումար չունենալու առումով: Այս ցուցանիշով ամենաանապահովը Սպիտակն է (80.1%):

Մսով կամ համարժեք բուսական սննդով սնվելու հնարավորության համեմատ (Սպիտակում SS-ների 83,7%-ը, Իջևանի SS-ների 74,3%-ը դա չէր կարող իրենց թույլ տալ), գումարի կամ այլ ռեսուրսների սղության պատճառով, զգալիորեն ավելի քիչ մարդ է առանց սնվելու մի ամբողջ օր անցկացրել:

SS-ների 80%-ից ավելին հայտնել են, որ չեն կարող իրենց թույլ տալ մեկշաբաթյա ամենամյա արձակուրդ վերցնել տնից հեռու այլ վայրում (ներառյալ որևէ երկրորդ կացարանում, կամ ընկերների/բարեկամների հետ մնալը):

•Շատ քիչ համայնքներ (ըստ էության՝ 2,4%-ից պակաս) են նշել, որ ի վիճակի են կոմունալ վճարումները կատարել «հեշտությամբ» կամ «շատ հեշտությամբ»:

•Սպիտակի (28.5%), Լոռու գյուղական համայնքների (27.8%), Իջևանի (30.9%), Տավուշի քաղաքային համայնքների (25.9%) և Տավուշի գյուղական համայնքների (33.3%) SS-ների շուրջ 25-30%-ը հայտնել է, որ չունի երկու զույգ պատշաճ կոշիկ, որ բավարար լինի տարվա տարբեր եղանակներին կրելու համար:

SS-ների վաթսունհինգ (65%) և ավելի տոկոսը գրանցված չեն եղել աղքատության նպաստների համակարգում, իսկ շուրջ 15.2%-ը (Շիրակի գյուղական շրջաններում) և 34.1%-ը (Սպիտակում) գրանցված են եղել համակարգում: Ընտանիքների մեծ մասը (սովորաբար Տավուշի քաղաքային համայնքներում՝ 60.1%, և Շիրակի գյուղերում՝ 49.1%) հաշվառված չեն եղել համակարգում, քանի որ չեն բավարարել համակարգի պայմանները:

Դրամական փոխանցումներից կախվածությունն ավելի բարձր է եղել Իջևանում, Տավուշում (և քաղաքային, և գյուղական համայնքներում) և Գյումրիում:

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
EUROPEAN UNION FOR ARMENIA

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐ

Առաջարկություններ

Թեև Լոռու, Շիրակի և Տավուշի մարզերի բոլոր համայնքները խոցելի էին «Արժանապատիվ կյանք» ԲԱ չափականությունում, այնուամենայնիվ Լոռու մարզը և հատկապես Սպիտակը պետք է առաջնահերթություն ստանան տնային տնտեսությունների (ՏՏ)՝ առօրյա սննդի և հագուստի համար գումար չունենալու խնդրի դեմ պայքարելու հարցում:

Լոռուն, Շիրակին և Տավուշին արժանապատիվ կյանքի հասնելու գործում օժանդակելու համար անհրաժեշտ է առաջնահերթություն տալ հանրային առողջ սնուցմանը՝ որպես հանրային քաղաքականության կարևոր ոլորտ և սոցիալական ձեռներեցության առարկա: Մասնավորապես, ՄԱԿ-ի ՊՀԾ-ի՝ «Դպրոցական սնունդ» ծրագիրը կարող է ավելի մեծ ուշադրություն դարձնել Սպիտակի և Իջևանի դպրոցներին: Միևնույն ժամանակ, բոլոր երեք մարզերը, հատկապես Լոռին, կարող են օգուտ քաղել սնուցման հիմունքների վերաբերյալ քաղաքացիների համար դասընթացներից:

Ակնհայտ է, որ համայնքների մշակութային կյանքը պետք է բարելավվի: Բազմաչափ աղքատության դեմ պայքարելու համար կարևոր նշանակություն կունենան սոցիալական նախաձեռնությունները, որոնք նորարարական լուծումներ կարող են առաջարկել տոների կազմակերպման համար՝ հատկապես Լոռու, Շիրակի և Տավուշի գյուղական համայնքներում, ինչպես նաև Սպիտակում: Տեղական ՔՀԿ-ները և ՏԻՄ-երը պետք է առավել մեծ ուշադրություն դարձնեն համայնքների սոցիալական և մշակութային կյանքի ակտիվացման խնդրին՝ տոները նշելու, ինչպես նաև այնպիսի համայնքային նախաձեռնությունների կազմակերպման առումով, որոնք կարող են նշանավորել տոնակատարություններին ու քաղաքացիների համախմբվածությունը:

Թեև կոմունալ ծառայությունների վճարումը դրամական եկամտի խնդիր է, կոմունալ ծառայությունների կառավարման ոչ դրամական ասպեկտները (գիտակցելով, թե ինչպես են էներգիայի, թափոնների և ջրի օգտագործման տարբեր մետրիկաներն ազդում ՏՏ-ների/բիզնեսի վրա) կարող են կարևոր լինել Լոռու, Շիրակի և Տավուշի ՏՏ-ների համար: Սա բնակչության ֆինանսական գրագիտության մաս է կազմում, այն է՝ հասկանալ ինչպես օգտվել կոմունալ ծառայություններից և դրանց դիմաց վճարելիս իմանալ իրենց իրավունքները: Անհրաժեշտ ուշադրություն է պետք դարձնել հասարակության շրջանում իրազեկման արշավներին և վերապատրաստումներին, որոնք վերաբերում են կոմունալ ծառայությունների այս ասպեկտին, հատկապես Լոռու (60.6%) և Շիրակի (62.7%) գյուղական համայնքներում, ինչպես նաև Սպիտակում (68.3%), որտեղ մարդիկ մեծ դժվարությամբ են վճարում կոմունալ ծառայությունների դիմաց:

Ընդգծել որպես բիզնես կոշիկի արտադրության կարևորությունը մարզերի համար, համոզվել, որ Հայաստանի կոշիկի հաջողակ բիզնեսները տեղյակ են խնդրի մասին: Կոշկակարությունը/վերանորոգումը կարող է նաև դիտարկվել որպես արվեստին առնչվող տեղայնացված և կարևոր մասնագիտություն, որը կարող է առաջնահերթություն լինել ՆՄՄԿՈՒ-ների կողմից տվյալ տարածքում: Սա կարող է ճիշտ ուղղություն լինել նաև ցանկացած սոցիալական ձեռնարկության համար: Կարևոր կարող են լինել նաև էլ. մարքեթինգի/էլ. հավելվածների վրա հիմնված նախաձեռնությունները:

Բազմաչափ աղքատությունը և աղքատության նպաստների համակարգից օգտվելու իրավունք տվող պայմանների բավարարումը պետք է գնահատվեն և համեմատվեն միմյանց հետ: Այս նպատակն արդեն իսկ հասցեագրվել է ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող «Միասին հանուն սոցիալական համայնքների. ամուր տեղական գործընկերություն և կարող ՔՀԿ-ներ ի նպաստ Հայաստանում ներառական սոցիալական պաշտպանության և հաշվետու համայնքների» ծրագրով:

Միգրացիայի կանխարգելման ցանկացած ծրագրով կարելի է թիրախավորել Իջևանը, Տավուշը (ինչպես քաղաքային, այնպես էլ գյուղական համայնքները) և Գյումրին: Այս բացահայտումը կարող է կարևոր լինել Միգրացիոն քաղաքականության մշակման միջազգային կենտրոնի (ՄՔՄՄԿ) համար, որը ներկայումս դիտարկում է միգրացիայի կանխարգելման ենթադրամաշնորհային սխեմաներ և այլ նմանատիպ ծրագրեր/նախագծեր՝ ԵՄ ֆինանսավորմամբ:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Սուբյեկտիվ բնակարանային պայմաններ

Սուբյեկտիվ բնակարանային պայմանների ցուցանիշով ՏՏ-ները համարվել են աղքատ, եթե իրենց բնակարանային պայմանները բնութագրել են որպես «վատ» կամ «շատ վատ»:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

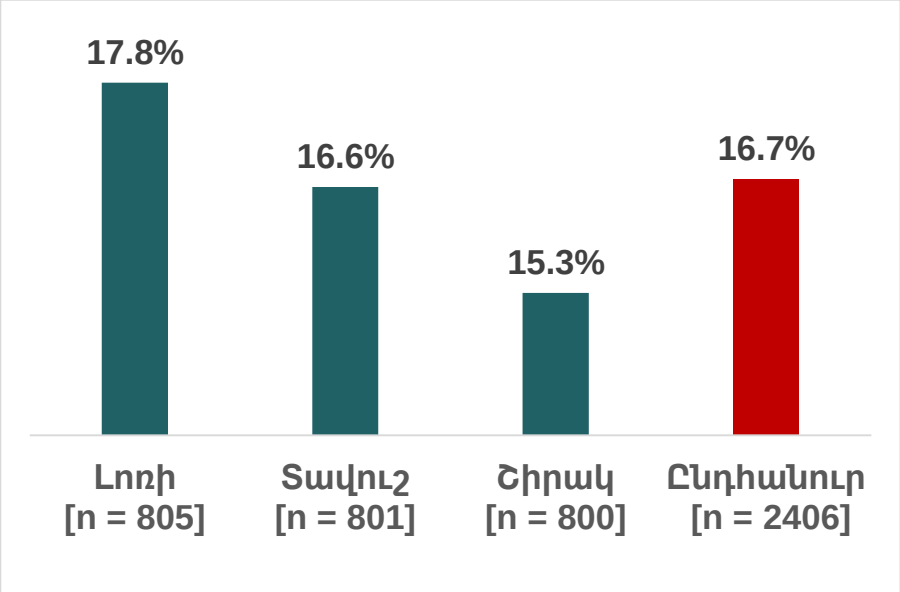

համայնքների

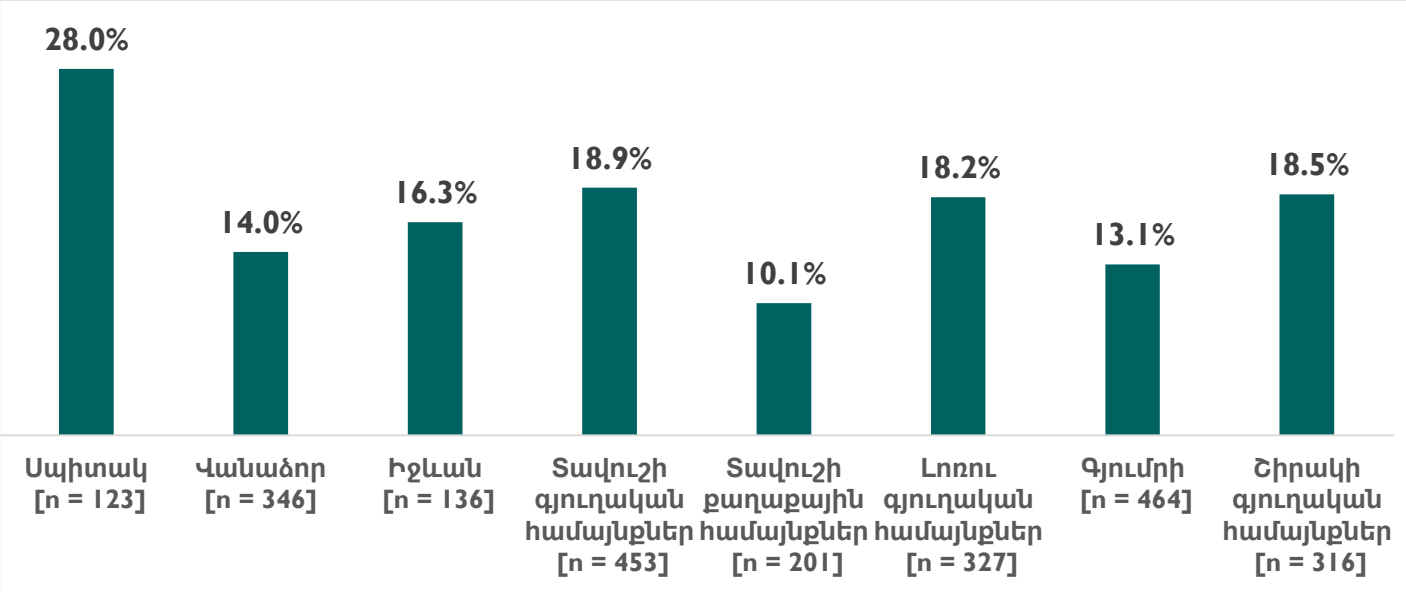

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Համապատասխան բնակարանային պայմաններ

Համապատասխան բնակարանային պայմանների գործոնի համաձայն՝ ՏՏ-ները համարվել են աղքատ, եթե դժգոհություն են արտահայտել իրենց բնակարանային պայմանների և բնակվելու միջավայրի վերաբերյալ հարցերի առնվազն մեկ երրորդի մասով. հատակի մակերես, հարևաններից կամ դրսից աղմուկ, լուսավորություն, ջեռուցում, խոնավություն, տանիքից կաթոց, խարխուլ պատեր, ինչպես նաև հատակներ, խարխուլ պատուհանների շրջանակներ և դռներ, դժվար երթևեկություն, արդյունաբերական աղտոտվածություն, վերելակների ֆունկցիոնալություն, ջրի որակ, աղբահանություն և ընդհանուր տարածքների և բակերի համար ծառայություններ:

Չրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

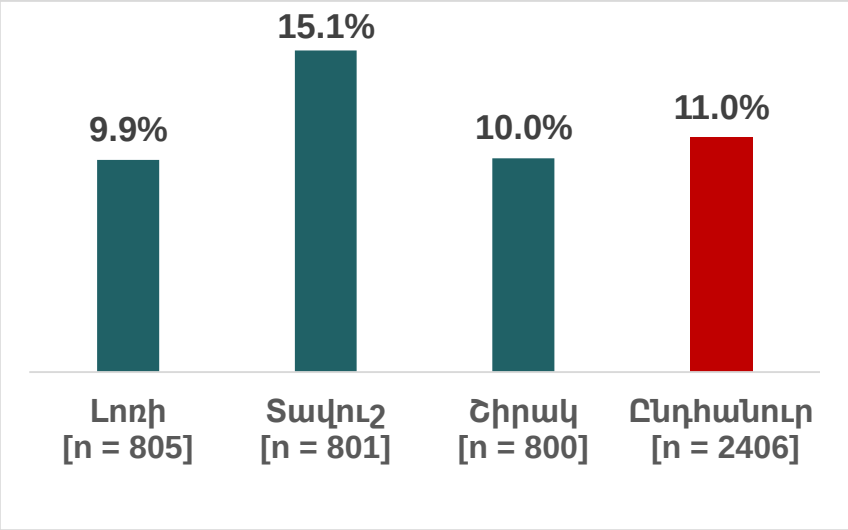

համայնքների

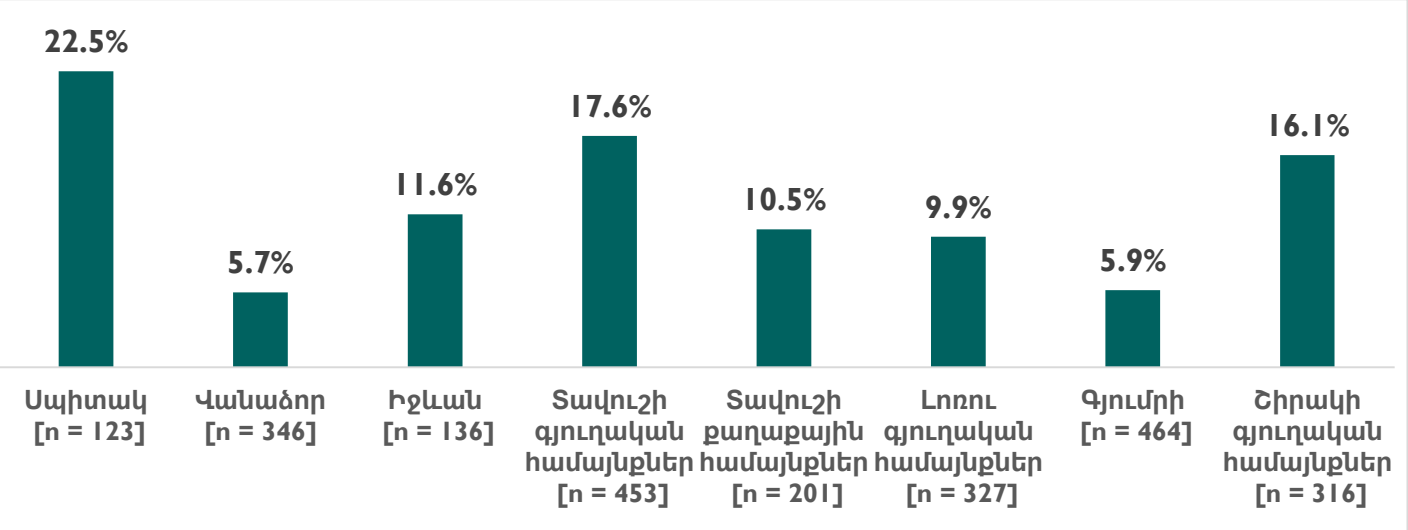

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Գերբնակեցում

Այս ցուցանիշը վերաբերում է այն SS-ներին, որոնց անդամները, համաձայն Եվրոստատի սահմանման, ապրում են գերբնակեցված պայմաններում: SS-ն համարվել է գերբնակեցված, եթե բացակայել է հետևյալ պայմաններից որևէ մեկը՝ (1) մեկ սենյակ SS համար, (2) մեկ սենյակ ընտանիքի յուրաքանչյուր ամուսնական զույգի համար, (3) մեկ սենյակ 18-ից բարձր յուրաքանչյուր SS անդամի համար, (4) մեկ սենյակ 12-ից 17 տարեկան նույն սեռի երկու SS անդամի համար, (5) մեկ սենյակ 12-ից 17 տարեկան յուրաքանչյուր SS անդամի համար, որը ընդգրկված չէ նախորդ խմբում, (6) մեկ սենյակ մինչև 12 տարեկան երկու երեխաների համար: Սենյակները չեն ներառել լոգարանները, զուգարանները կամ խոհանոցները:

Չրկանք կրող SS-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

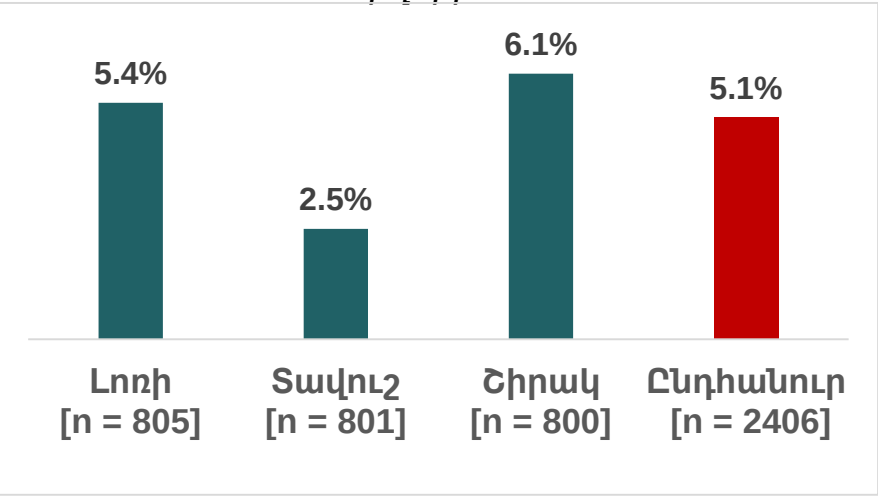

համայնքների

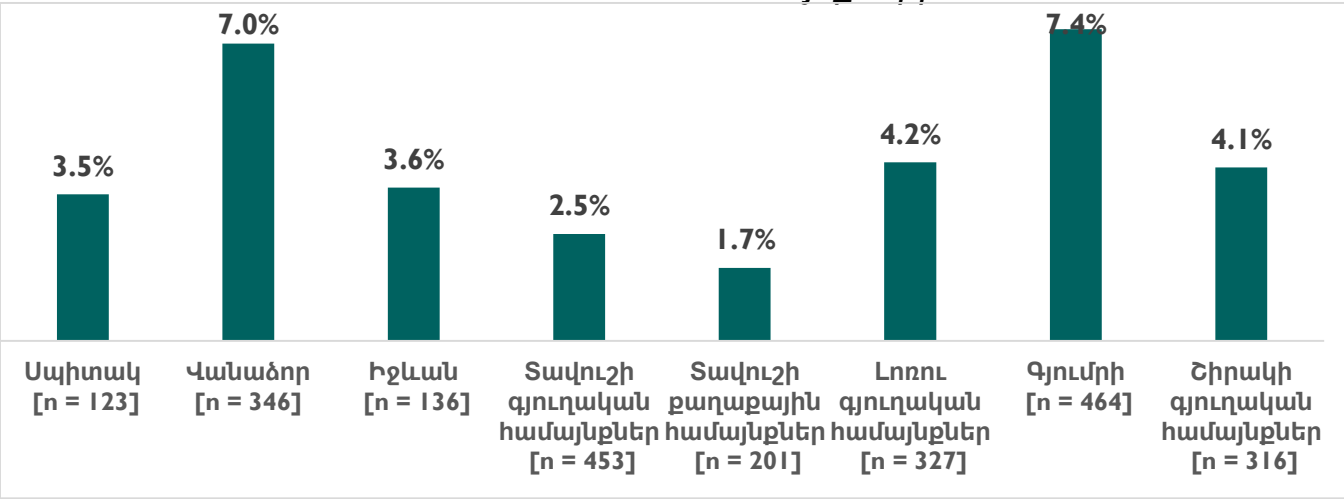

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Առողջ ջեռուցում

Առողջ ջեռուցման ցուցանիշը վերաբերում է այն ՏՏ-ներին, որոնց ջեռուցման հիմնական աղբյուրը համարվում է առողջությանը վնասակար: Աղքատ են համարվել այն ՏՏ-ները, որոնք ջեռուցվել են նավթով և դիզելային վառելիքով, փայտով կամ ցանկացած այլ աղբյուրով բացի էլեկտրաէներգիայով, բնական գազով կամ հեղուկ գազով աշխատող կենտրոնացված ջեռուցման համակարգից:

Չրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

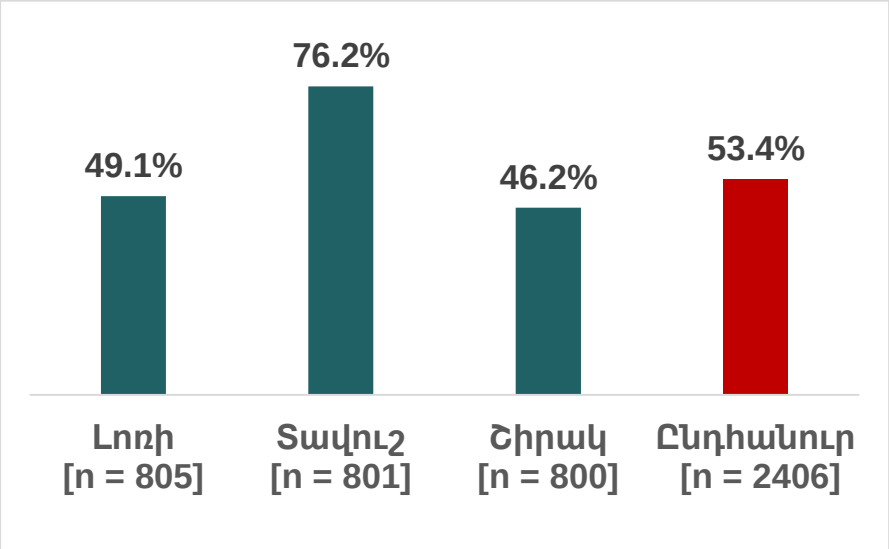

համայնքների

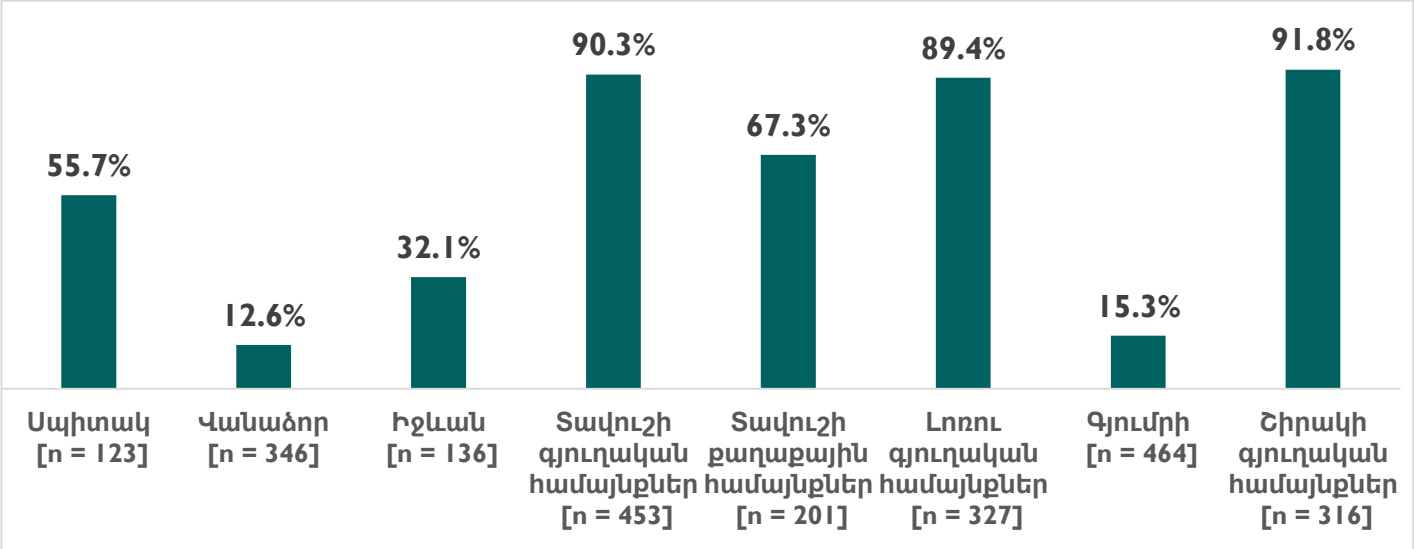

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Առողջ ջեռուցում

Ի՞նչ մեթոդով եք հիմնականում ջեռուցում կացարանը:

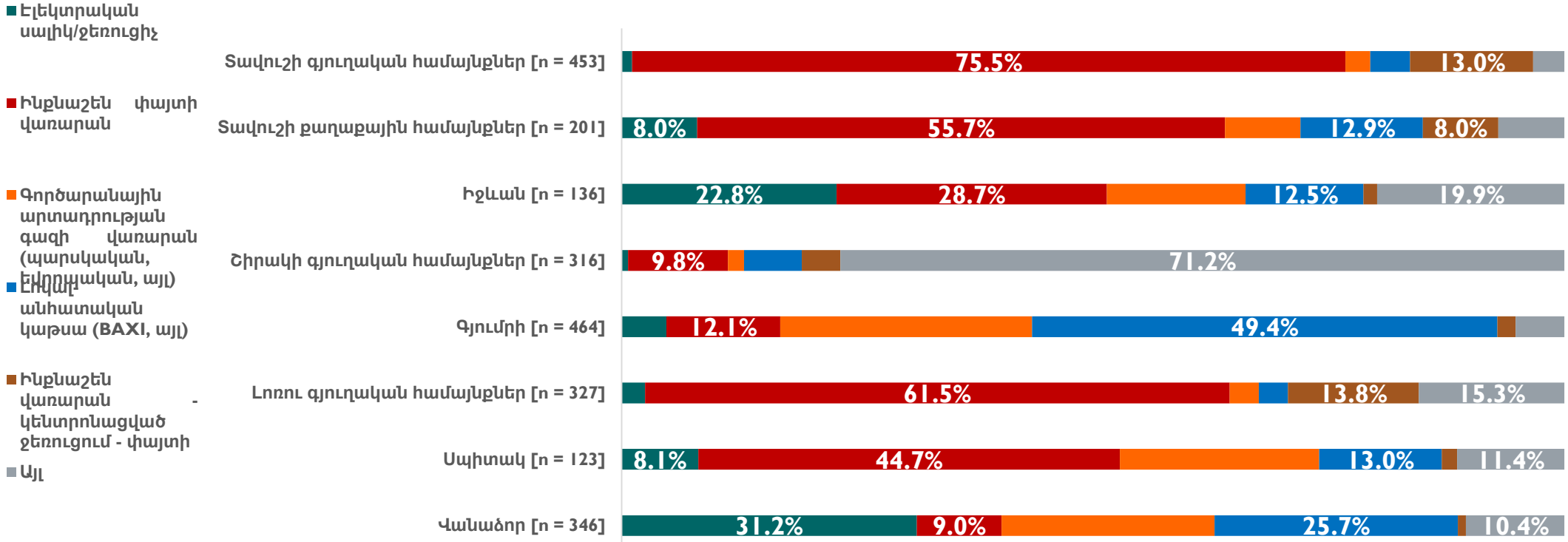

«Այլ» կատեգորիան ներառում է էլեկտրական վառարան, գազօջախ, ածուխով աշխատող ինքնաշեն ջեռուցիչ, ածուխով աշխատող ինքնաշեն ջեռուցիչ (կենտրոնական ջեռուցում), թրիքով աշխատող ինքնաշեն ջեռուցիչ, տեղական կոլեկտիվ բլոկի կաթսա, արևային կուտակիչ և չեն ջեռուցել բնակարան պատասխանները:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Կենտրոնացված ջրային համակարգին շարունակական հասանելիություն

Այս ցուցանիշի նպատակը կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգերի հասանելիություն չունեցող ՏՏ-ների և համակարգին հասանելիության որակի բացահայտումն է: Այն ՏՏ-ները, որոնք ամսվա յուրաքանչյուր օրվա և օրվա յուրաքանչյուր ժամի կենտրոնացված ջրամատակարարման հնարավորություն չեն ունեցել, համարվել են զրկանք կրող:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

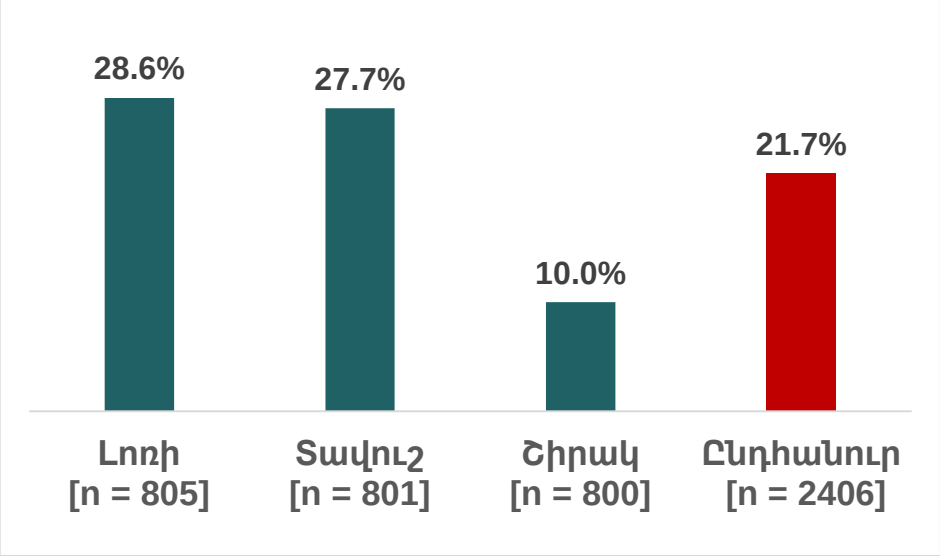

համայնքների

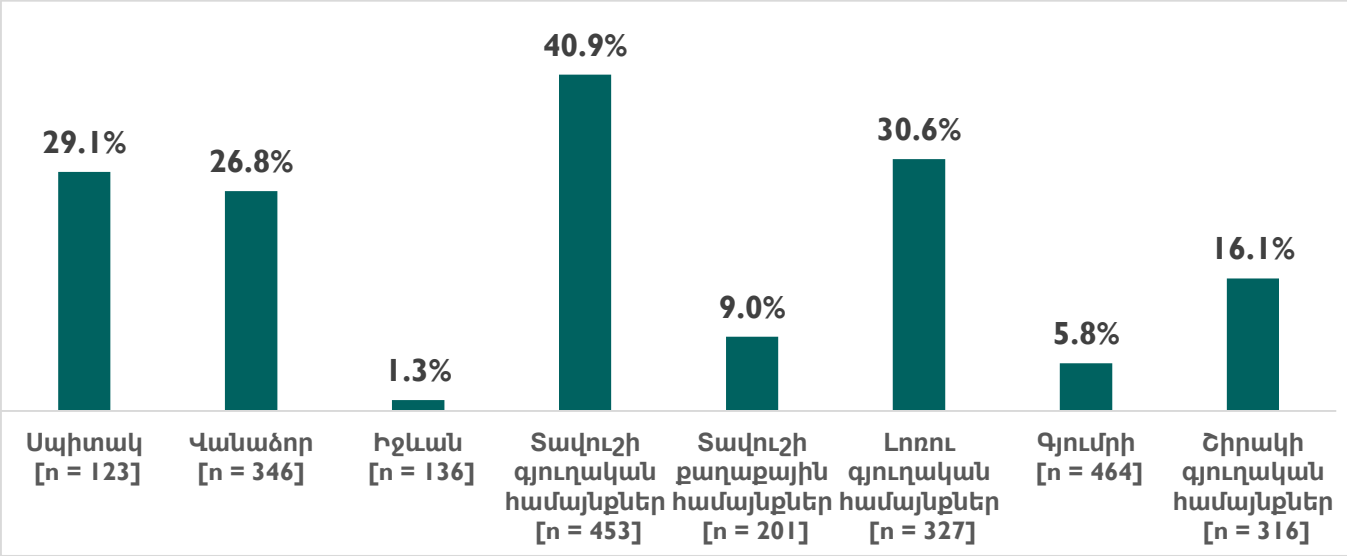

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Կենտրոնացված ջրահեռացում և աղբահանություն

Կենտրոնացված ջրահեռացում և աղբահանության ցուցանիշը վերաբերել է այն ՏՏ-ներին, որոնք չեն ունեցել կենտրոնացված ջրահեռացման համակարգ կամ աղբահանություն, ինչպիսիք են աղբահավաք մեքենաների օգնությամբ կենտրոնացված աղբահանությունը: Այն ՏՏ-ները, որոնք օգտվել են աղբահանության այլ տարբերակներից կամ չեն ունեցել գործող կենտրոնացված ջրահեռացման համակարգ, համարվել են զրկանք կրող:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

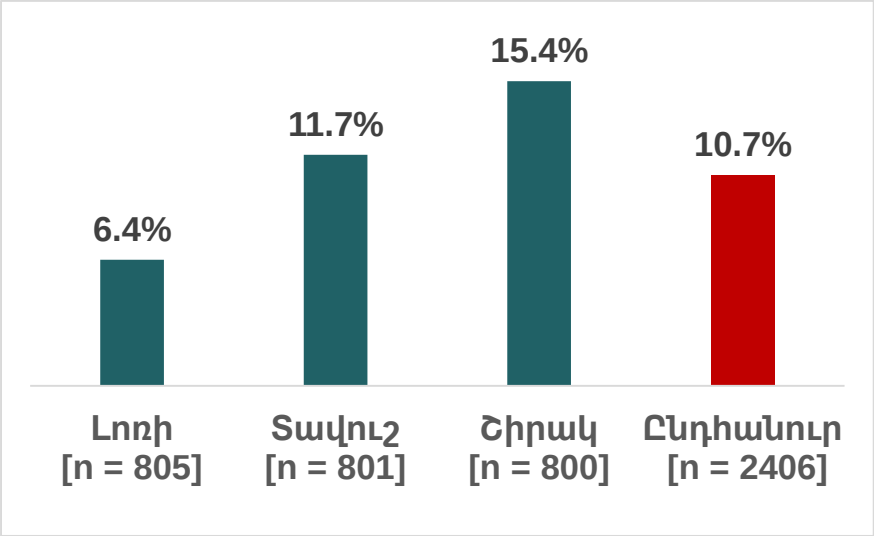

համայնքների

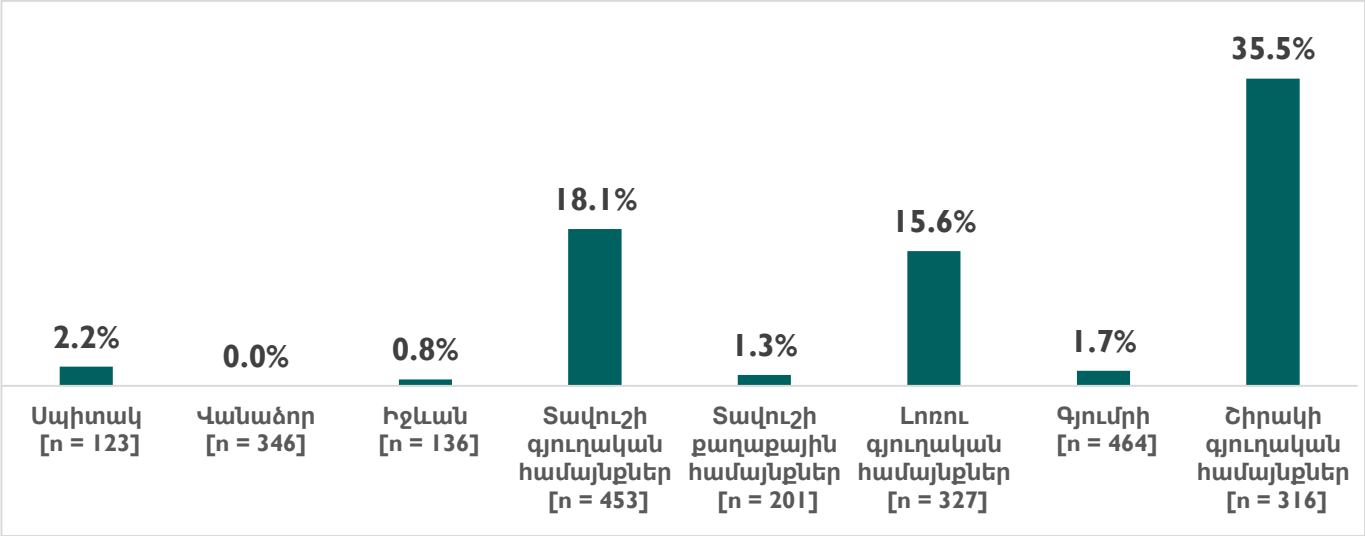

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Հոսող տաք ջուր

Հոսող տաք ջրի ցուցանիշը վերաբերում է այն ՏՏ-ներին, որոնց հոսող տաք ջուրը հասանելի չէ:

Չրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

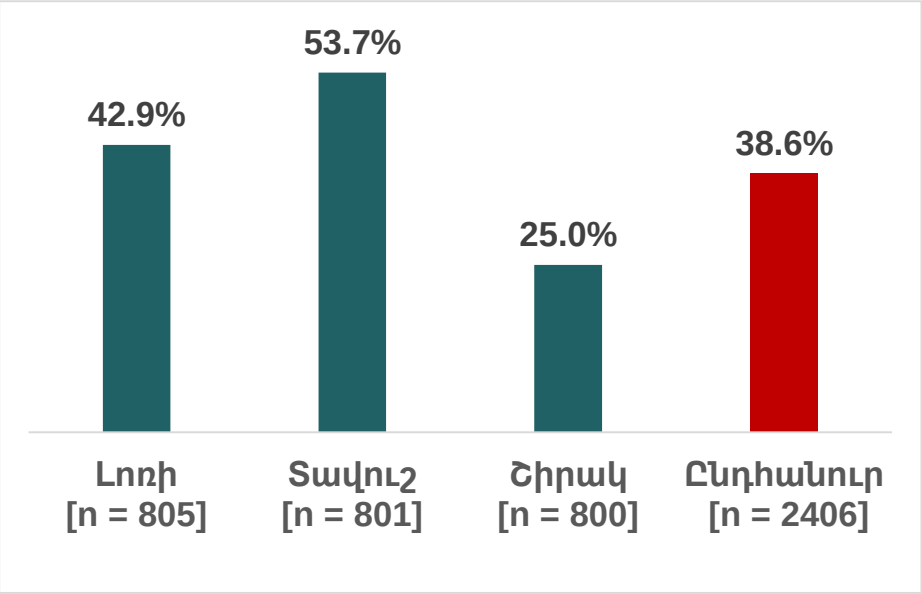

համայնքների

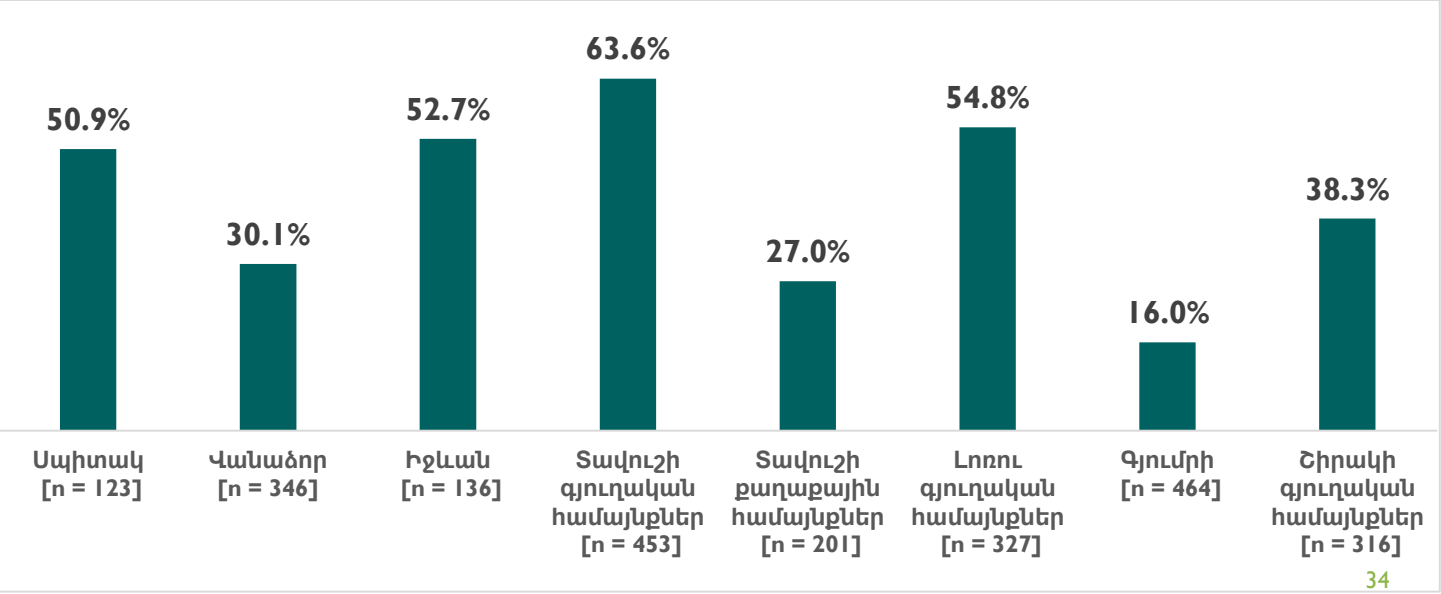

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Հասարակական ծառայությունների որակ

Այս ցուցանիշը ցույց է տալիս, թե որքանով են բավարարված SS-ները ինը տարբեր հանրային ծառայություններով՝ ջրամատակարարում, մաքրություն, աղբահանություն, հեռախոս, էլեկտրաէներգիա, փոստ, բանկային ծառայություն, ոռոգում և հասարակական տրանսպորտ: Այն SS-ները, որոնք չեն բավարարվել իրենց գնահատած հանրային ծառայությունների ավելի քան մեկ երրորդով, համարվել են զրկանք կրող:

Զրկանք կրող SS-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

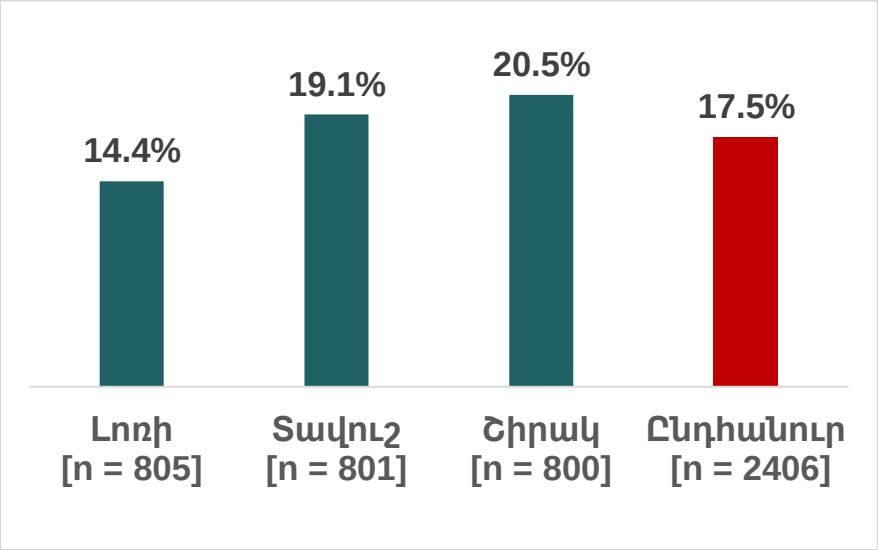

համայնքների

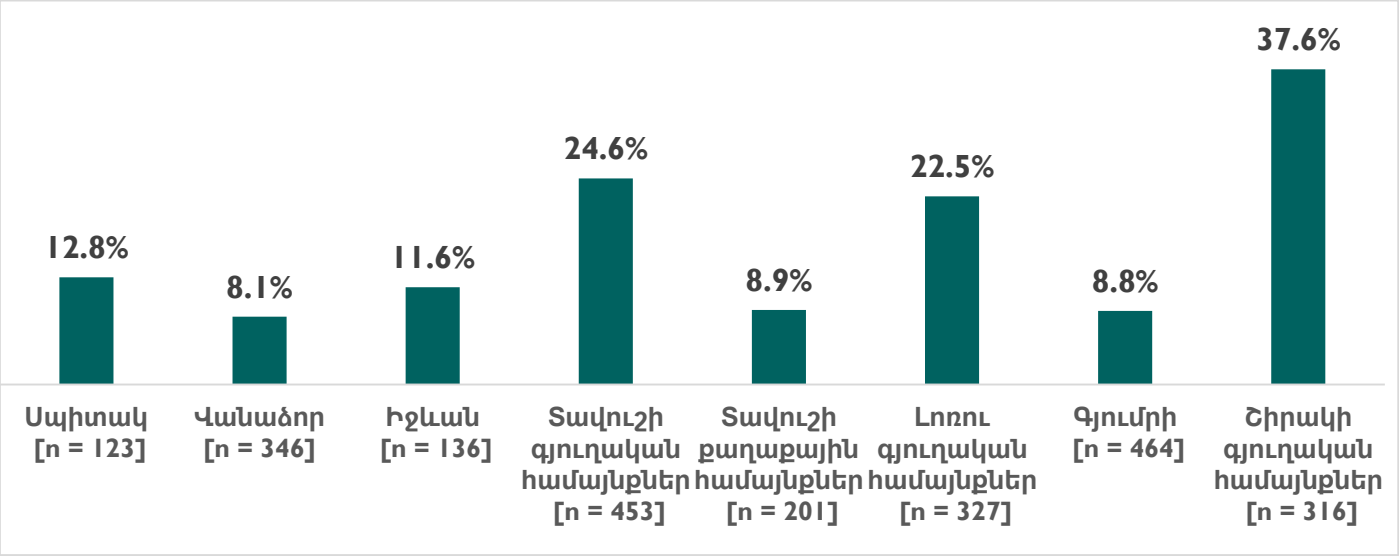

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Տրանսպորտի հասանելիություն

Այս ցուցանիշը բացահայտում է այն ՏՏ-ները, որոնք իրենց բնակավայրերում կամ մարզային քաղաքներ կամ շուկաներ տանող ճանապարհները նկարագրել են վատ որակ ունեցող: Քաղաքային բնակավայրերի ՏՏ-ներին այս հարցը չի տրվել և այդ իսկ պատճառով էլ վերջիններս զրկանք կրող չեն համարվել:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

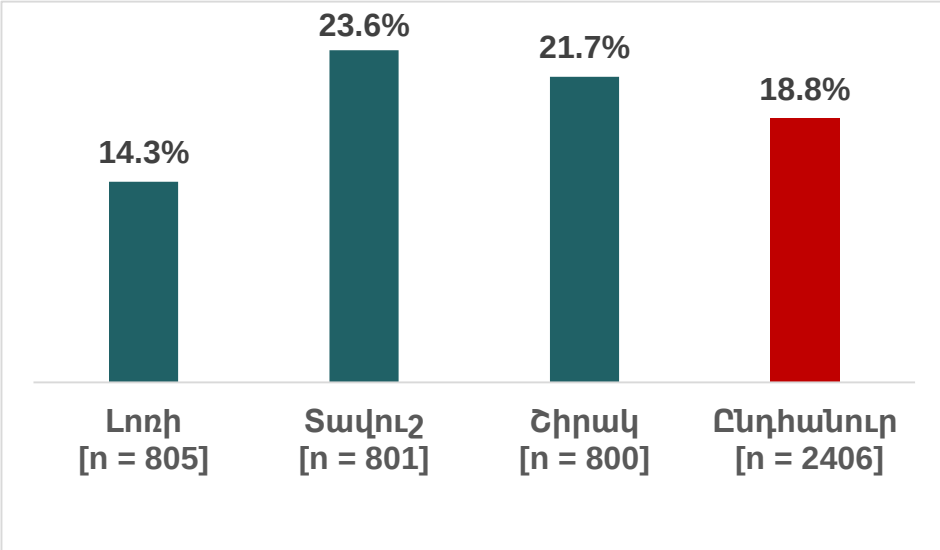

գյուղական համայնքների

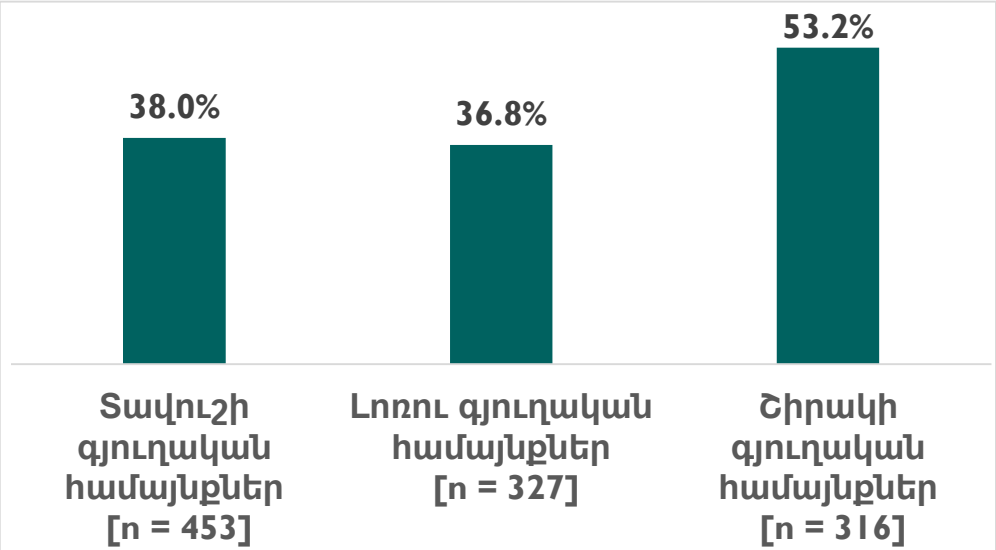

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Տրանսպորտի հասանելիություն

Ինչպե՞ս կգնահատեք Ձեր բնակավայրի ներհամայնքային ճանապարհների որակը

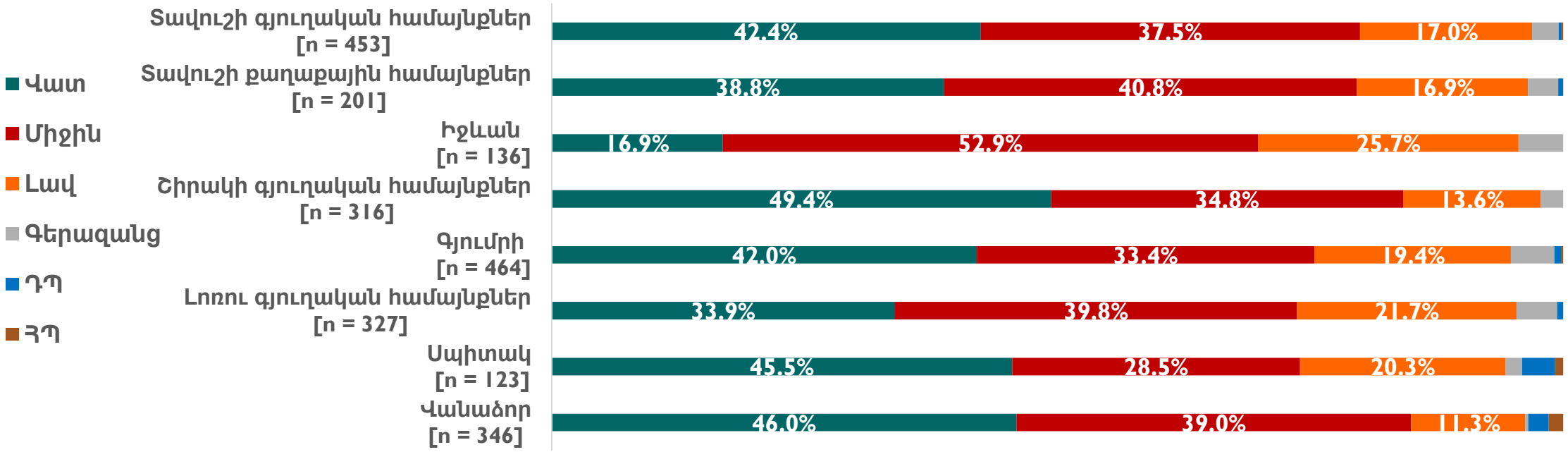

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Տրանսպորտի հասանելիություն

Ինչպե՞ս կգնահատեք Ձեր բնակավայրը մարզկենտրոնին, քաղաքներին, շուկաներին կապող ճանապարհների որակը:

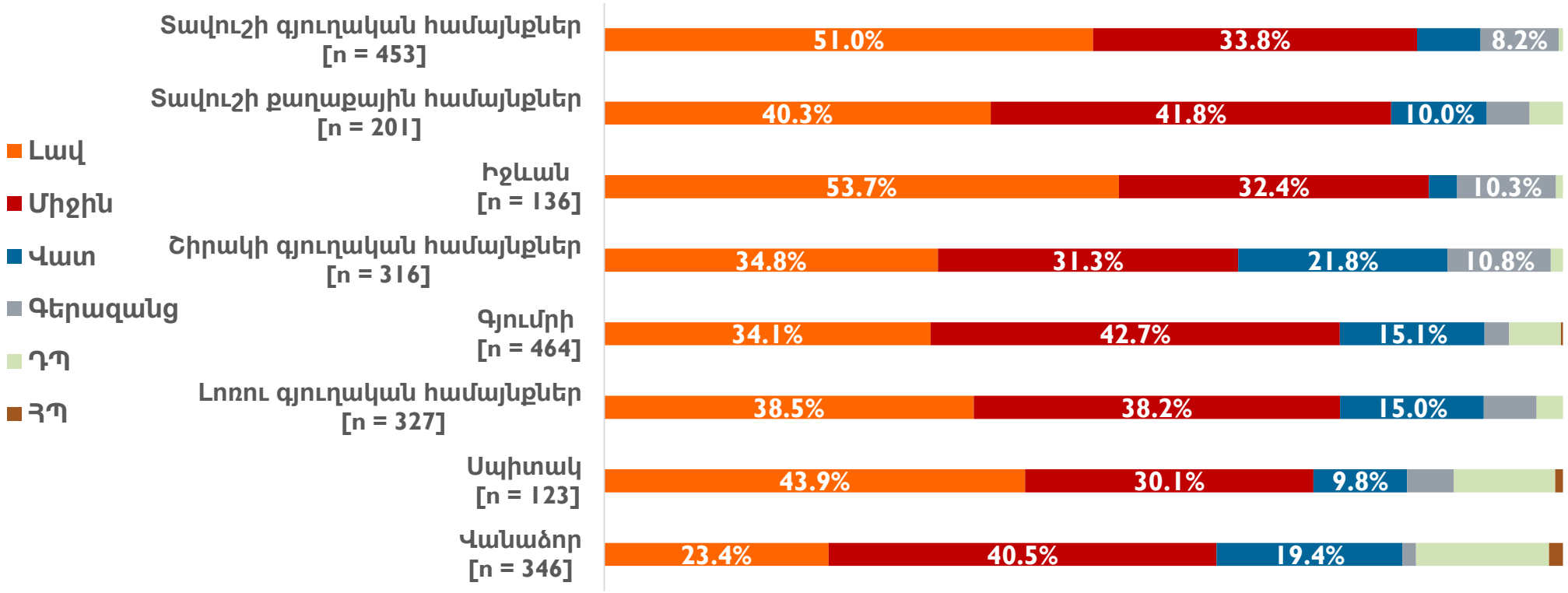

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Եզրակացություններ

Մարզերի ՏՏ-ներում գերակշռում են բնակարանային և առողջապահական խնդիրները: Պարզվել է, որ կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգին շարունակական մուտքն ավելի խնդրահարույց է Լոռու (28.6%, Լոռու գյուղական համայնքների համար՝ 30.6%) և Տավուշի (27.7%, Տավուշի գյուղական համայնքների համար՝ 40.9%), քան Շիրակի (10%) համար: Քաղաքային բնակավայրերի մասով, Սպիտակի (29.1%) և Վանաձորի (26.8%) ՏՏ-ները նշել են կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգին շարունակական հասանելիության հետ կապված խնդիրներ: Շիրակի համար աղբահանությունն արձանագրվել է որպես կարևոր խնդիր (35.5% զրկվածություն Շիրակի գյուղական հատվածում): Շիրակի գյուղական ՏՏ-ների շրջանում ամենամեծ զրկվածությունը (37.6%) արձանագրվել է հանրային ծառայությունների որակի մասով (ջրամատակարարում, ջրահեռացում, աղբահանություն, էլեկտրամատակարարում և այլն):

Առաջարկություններ

Առողջ ջեռուցումն ու տաք հոսող ջուրը երկու ամենակարևոր բնակարանային խնդիրներն են, որոնք առաջնահերթ հասցեագրման կարիք ունեն մարզերում: Ինչպես սնուցման դեպքում, առողջ ջեռուցումը ևս մեկ թեմա է հանրային իրազեկման բարձրացման, ինչպես նաև ՀՀ Առողջապահության, էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարությունների քաղաքականու-թյունների համար:

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Միջնակարգ կրթություն

Միջնակարգ կրթության ցուցանիշը բացահայտում է այն ՏՏ-ները, որոնց որևէ անդամ, ով 15 տարեկան է կամ ավելի մեծ, չունի միջնակարգ կրթություն:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

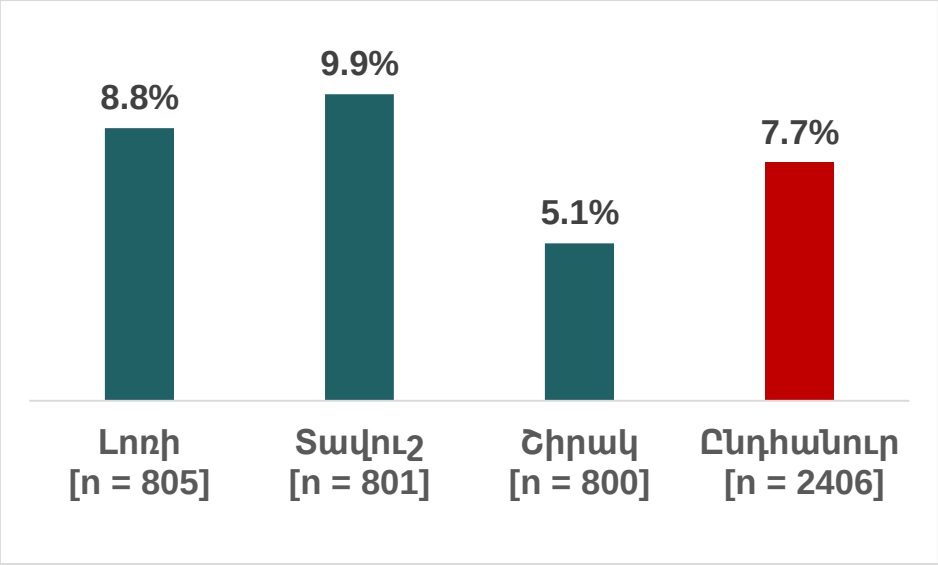

համայնքների

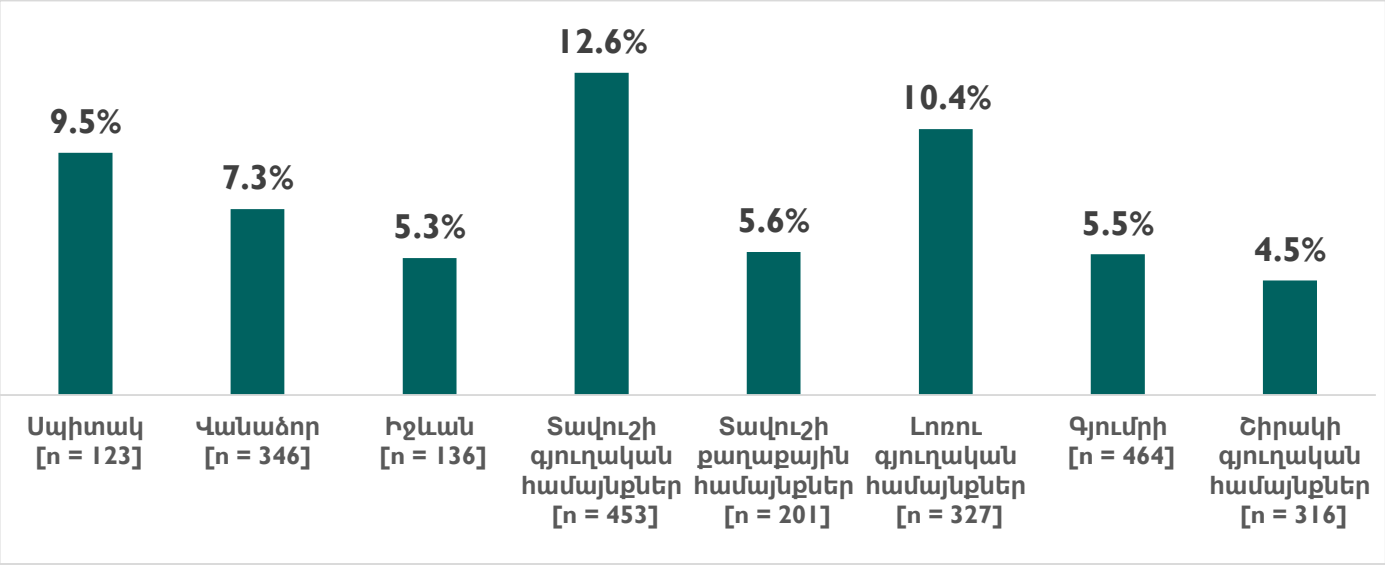

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթական հաստատություն պարտադիր հաճախում

Կրթական հաստատություն պարտադիր հաճախում ցուցանիշը մատնանշել է այն ՏՏ-ները, որոնք ունեցել են պարտադիր դպրոցական տարիքի առնվազն մեկ երեխա (6-17 տարեկան), որը դպրոց չի հաճախել: Այդ տարիքի երեխա չունեցող ՏՏ-ներն զրկանք կրող չեն համարվել:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

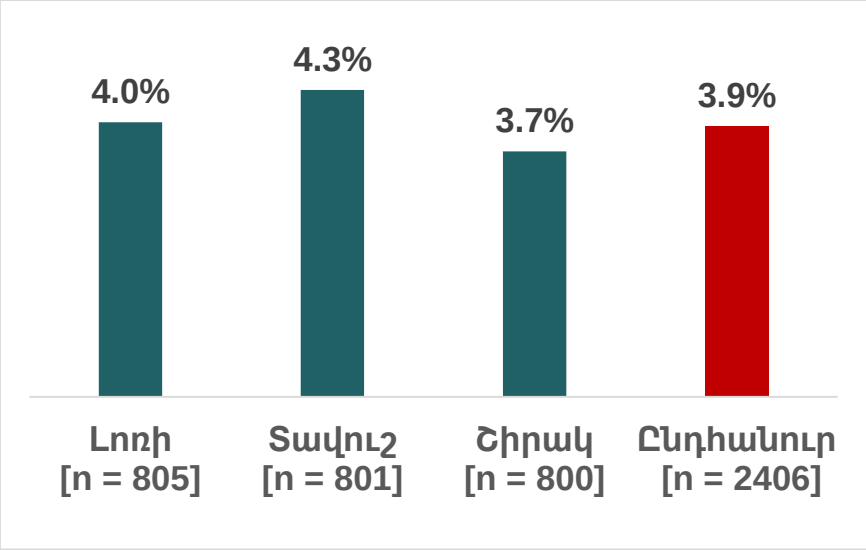

համայնքների

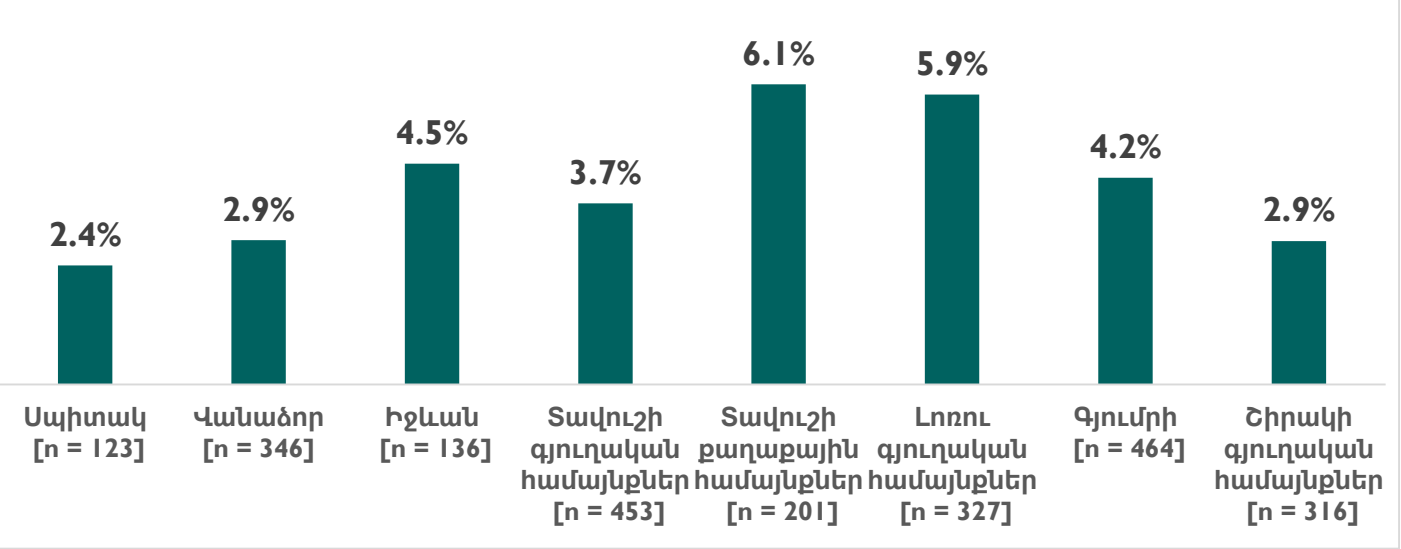

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթական ծառայությունների որակ

Այս ցուցանիշը բացահայտում է այն ՏՏ-ները, որոնք բավարարված չեն կրթական համակարգով:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

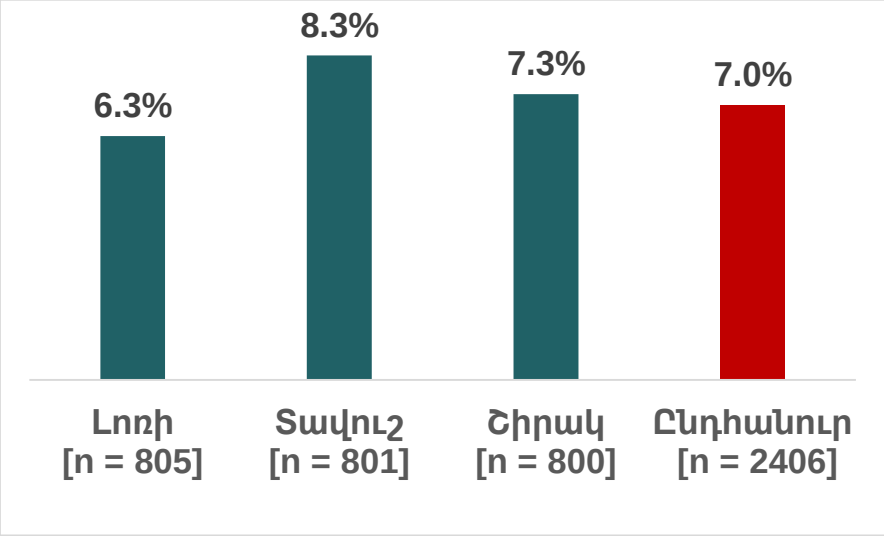

համայնքների

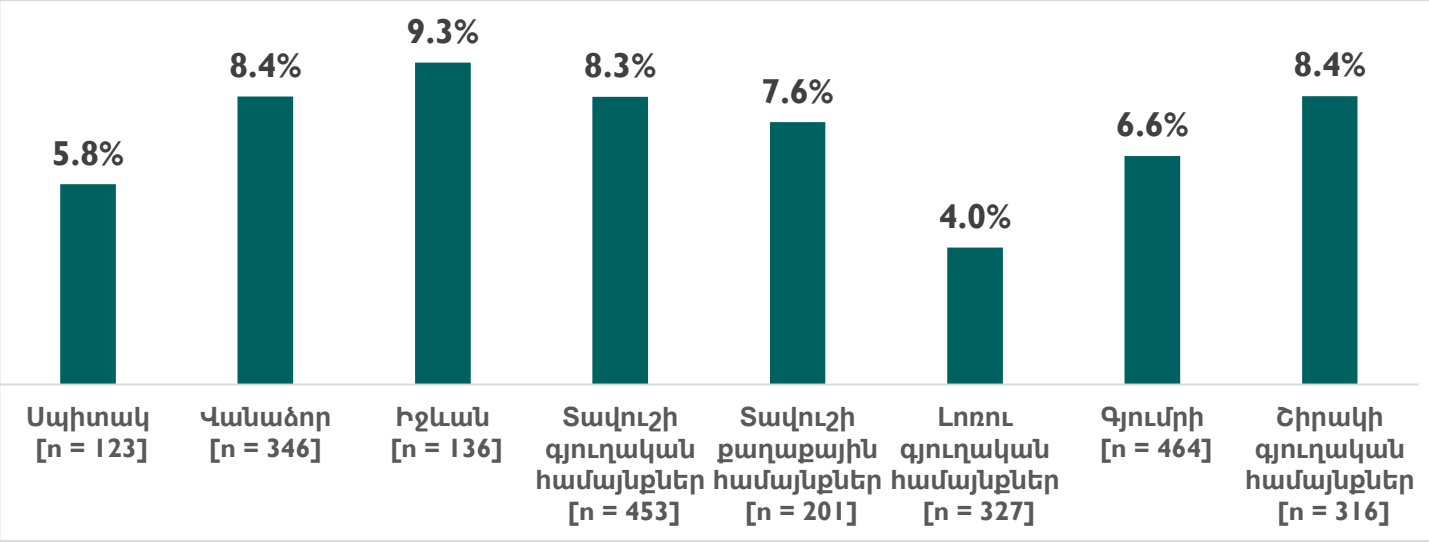

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթության հասանելիություն

Կրթության հասանելիության ցուցանիշը վերաբերում է այն ՏՏ-ներին, որոնք չեն ունեցել կրթական ծառայություններին համապատասխան հասանելիություն: Եթե մանկապարտեզ, տարրական կամ միջնակարգ դպրոց հաճախելու համար որևէ երեխա ծախսում է ավելի քան 30 րոպե քայլելու կամ հեծանիվ վարելու համար, ապա տվյալ ՏՏ-ն համարվել է զրկանք կրող: ՏՏ-ները համարվել են զրկանք կրող նաև այն դեպքում, երբ որևէ երեխա մեկ ժամից ավելի է ծախսել տրանսպորտի այլ միջոցներով դպրոց գնալու համար: Քաղաքային ՏՏ-ներին այս հարցը չի տրվել և վերջիններս չեն համարվել զրկանք կրող:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

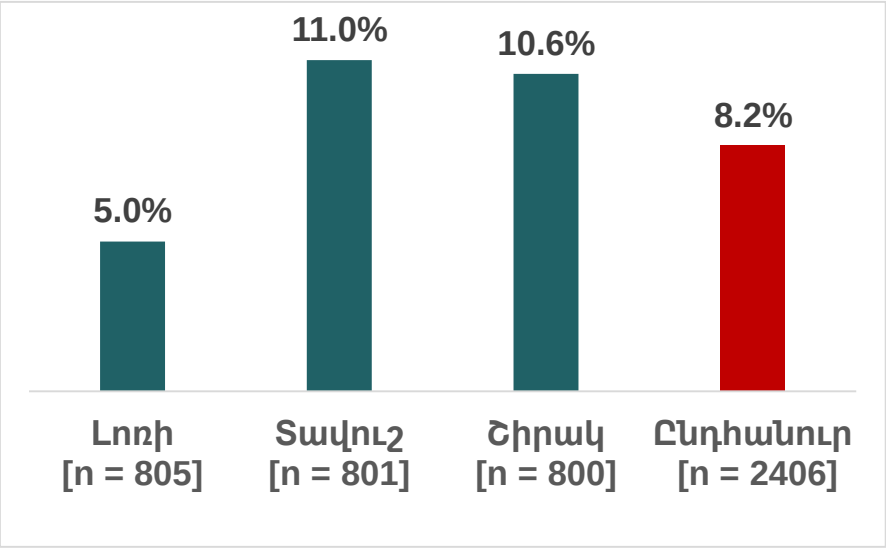

գյուղական համայնքների

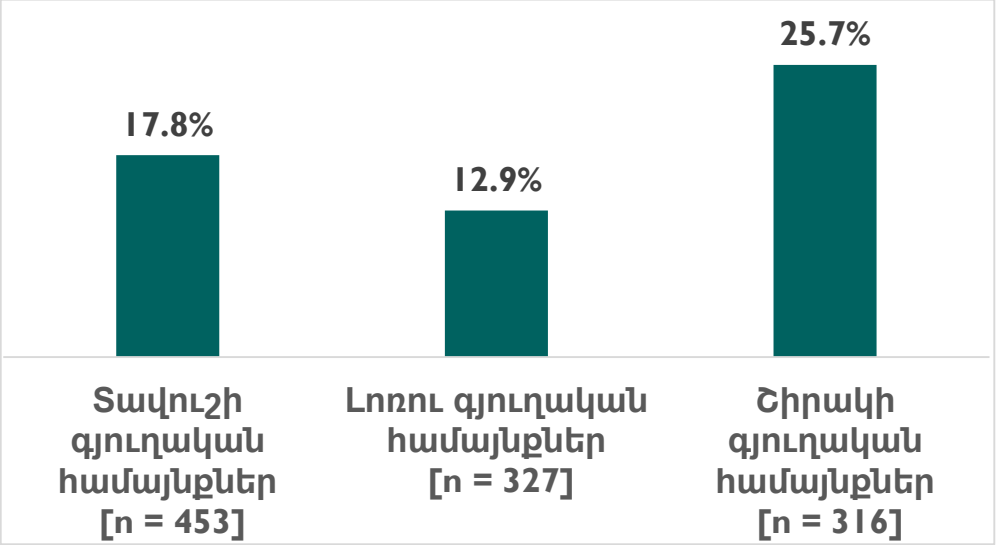

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփում

Կրթությունն այն ոլորտն է, որի մասով արձանագրվել են նվազագույն զրկանքները: Կարևոր բացահայտումներից մեկն այն էր, որ Շիրակի գյուղական ՏՏ-ները (25.7%) նշել են, որ իրենց երեխաները 30 րոպեից ավելի են ծախսել ուսումնական հաստատություններ հասնելու համար, մինչդեռ Տավուշի գյուղական համայնքներում այդ ցուցանիշը կազմել է 17.8%, իսկ Լոռու գյուղական համայնքներում՝ 12.9%:

Առաջարկություններ

Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարությունը պետք է ուշադրություն դարձնի Շիրակի գյուղական համայնքների նշված խնդրին՝ կրթության հասանելիության առումով: Խնդիրն, ընդհանուր առմամբ, ուշադրության է արժանի բոլոր երեք մարզերի գյուղական բնակավայրերի համար:

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Աշխատաշուկայի մասնակցություն

Աշխատաշուկայում մասնակցության ցուցանիշը վերաբերում է այն ՏՏ-ներին, որոնցում աշխատանքային տարիքի (15-75) անձանց կեսից ավելին չի աշխատել: Զրկանք կրող չեն համարվել այն ՏՏ-ները, որոնցում չի եղել աշխատունակ տարիքի որևէ անձ:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

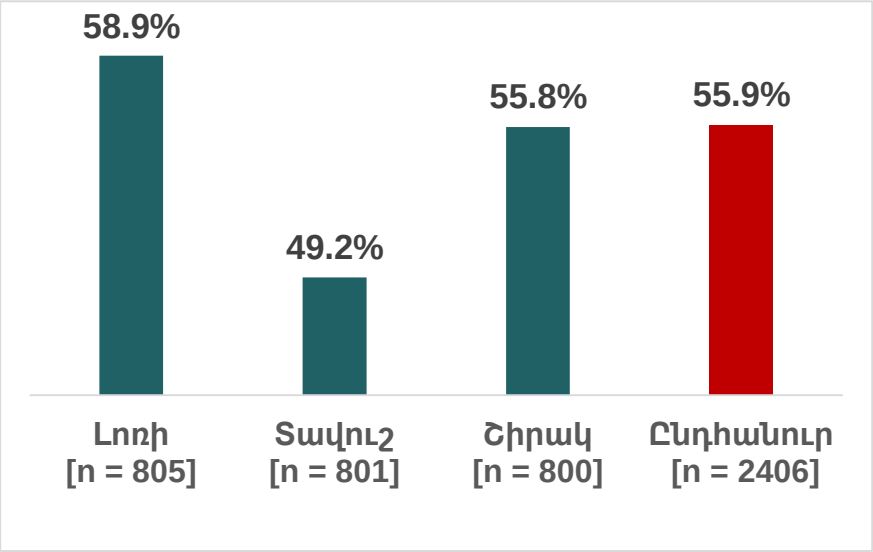

համայնքների

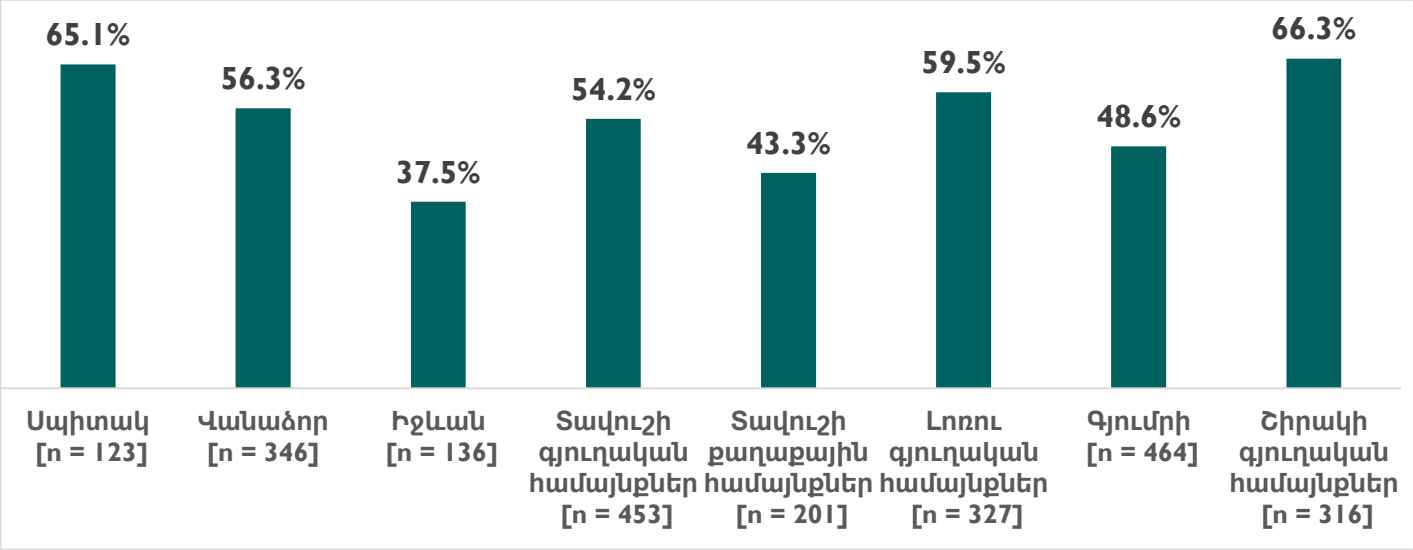

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Երկարաժամկետ գործազրկություն

Երկարաժամկետ գործազրկության ցուցանիշով ՏՏ-ն համարվել է զրկանք կրող, եթե աշխատունակ տարիքի որևէ անդամ մեկ և ավելի տարի գործազուրկ է եղել և ակտիվ աշխատանք է փնտրում: Զրկանք կրող չեն համարվել այն ՏՏ-ները, որոնք աշխատանքային տարիքի անդամներ չեն ունեցել:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

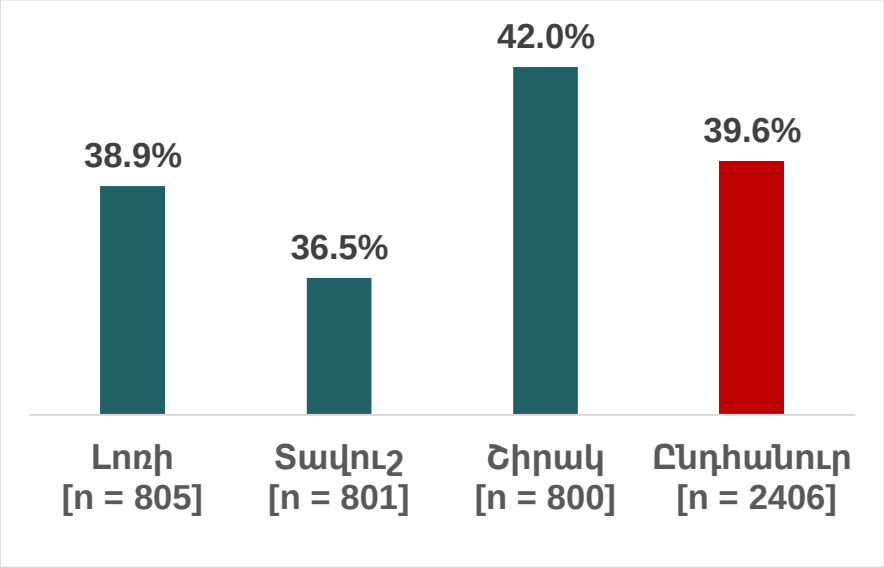

համայնքների

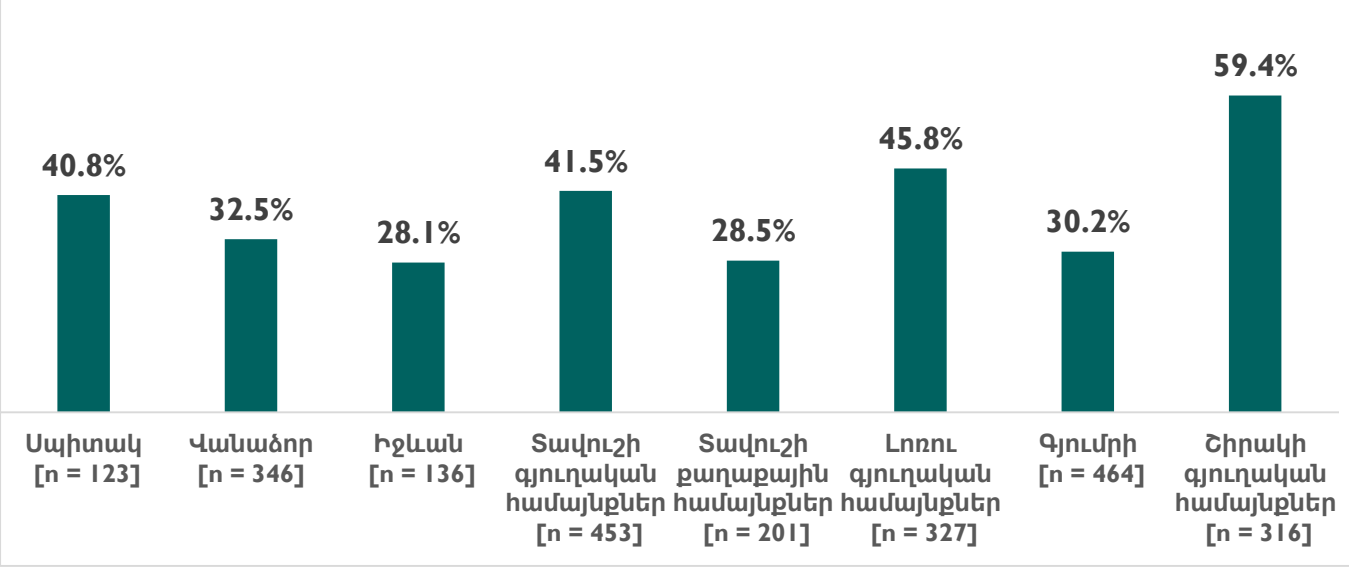

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Արժանապատիվ աշխատատեղ

Արժանապատիվ աշխատատեղերի ցուցանիշով ՏՏ-ն համարվել է զրկանք կրող, եթե բոլոր աշխատող անդամները կամ ինքնազբաղված են եղել, կամ նպաստել են ընտանեկան բիզնեսին: Այս ցուցանիշով ինքնաբերաբար զրկված են համարվել նաև այն ՏՏ-ները, որոնք զրկանք կրող են համարվել աշխատանքի նախորդ երկու ցուցանիշներով: Աշխատունակ տարիքի անդամ չունեցող ՏՏ-ները զրկանք կրող չեն համարվել:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

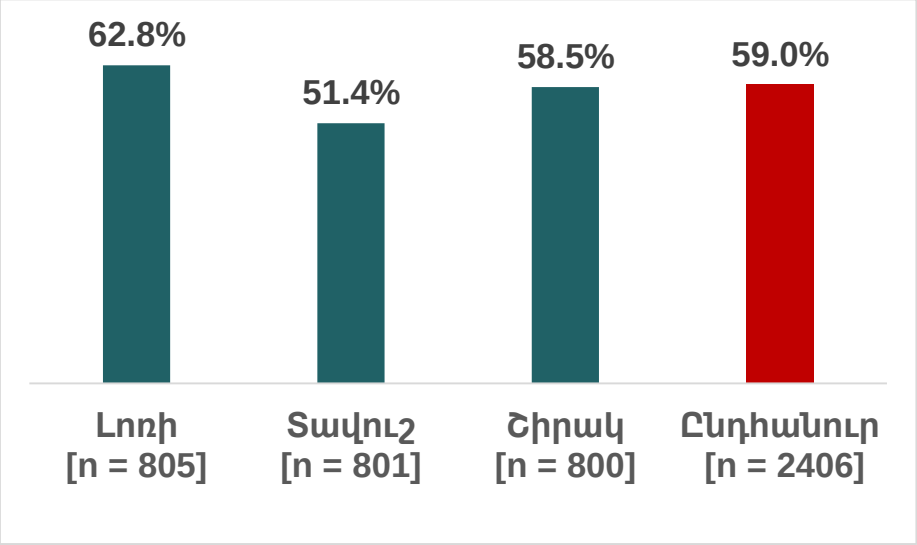

համայնքների

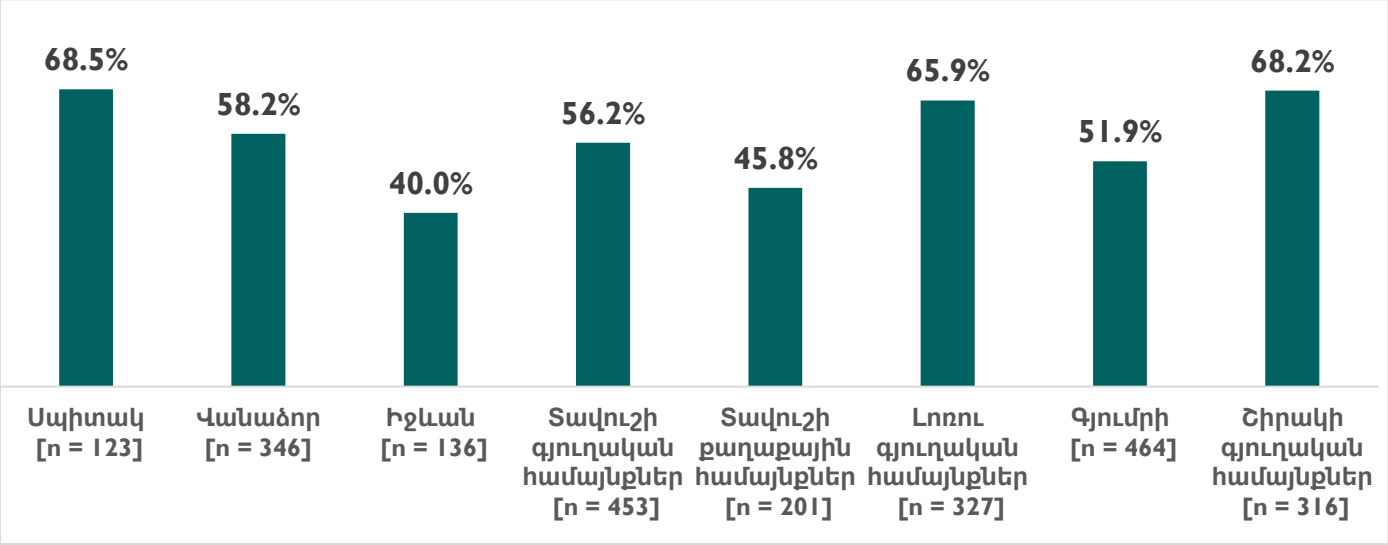

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Արժանապատիվ աշխատատեղ

Թվարկվածներից ո՞րն է լավագույնս համապատասխանում Ձեր զբաղվածության կարգավիճակին:

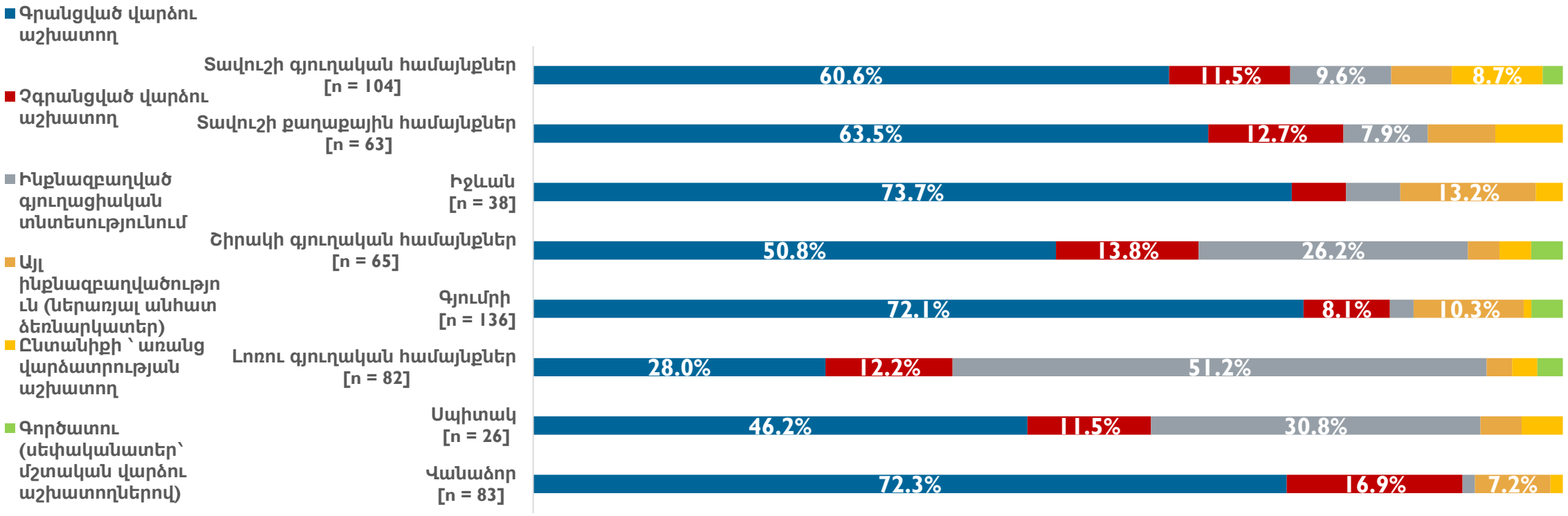

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ամփոփում

Աշխատաշուկային մասնակցությունը երեք մարզերի համար զրկվածության կարևորագույն ցուցանիշներից է: Աշխատունակ տարիքի (15-75) անձանց կեսից ավելին աշխատաշուկայի մաս չի կազմում (55.9%), իսկ 39.6%-ը երկարաժամկետ գործազուրկ է:

Գյուղացիական տնտեսություններում առավել մեծ թվով ինքնազբաղված անձինք գրանցվել են Լոռու գյուղական համայնքներում (51.2%), Սպիտակում (30.8%) և Շիրակի գյուղական համայնքներում (26.2%):

Առաջարկություններ

Աշխատանքը երեք մարզերի համար հիմնական խնդիրն է: Աշխատաշուկայում ներգրավվածության ապահովումը կօժանդակի նաև բազմաչափ աղքատության և ընդհանուր առմամբ աղքատության դեմ պայքարին, ուստի Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը խորհուրդ է տրվում ջանքերը կենտրոնացնել Լոռու, Շիրակի և Տավուշի վրա՝ աշխատատեղերի ստեղծման և արժանապատիվ աշխատատեղերի ընդլայնման համար: Ավելին, քանի որ Լոռու, Շիրակի գյուղական համայնքների և Սպիտակի ֆերմաներում առկա են ինքնազբաղված անձանցով բազմաթիվ ՏՏ-ներ, հենց նրանք էլ կարող են դառնալ նպատակային աջակցության հատուկ խումբ՝ ստեղծելու բարելավված գյուղատնտեսությունների վարման հնարավորություններ (սա նաև հավանական առաջարկություն է ՄԱԿ-ի Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության (ՄԱԿ ՊԳԿ) համար):

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Առողջապահական ծառայությունների մատչելիություն

Առողջապահական ծառայությունների մատչելիության ցուցանիշը բացահայտում է այն ՏՏ-ները, որոնք չունեն ֆինանսական միջոցներ բժշկական հաստատությունում անհրաժեշտ առողջապահական ծառայությունների դիմաց (բացառությամբ ատամնաբույժի) վճարելու համար, ինչպիսիք են թեստերը, հետազոտությունները և բժշկի կողմից նշանակված ընթացակարգերը: ՏՏ-ները զրկանք կրող են համարվել, եթե ՏՏ-ի որևէ անդամ ի վիճակի չի եղել իրեն թույլ տալ նման ծառայություններ նախորդ 30 օրվա ընթացքում. այն ՏՏ-ները, որոնցում չի եղել անդամ, ով վերջերս դիմել է բժշկի, չեն համարվել զրկանք կրող:

Զրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

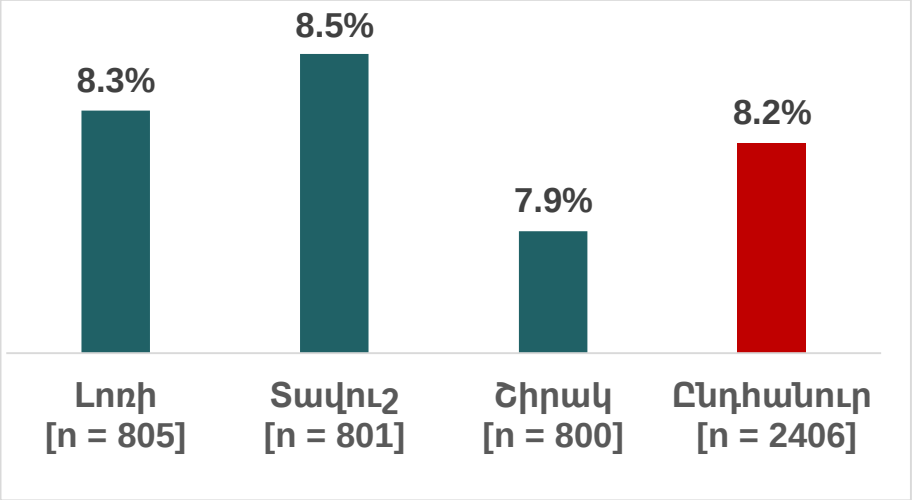

համայնքների

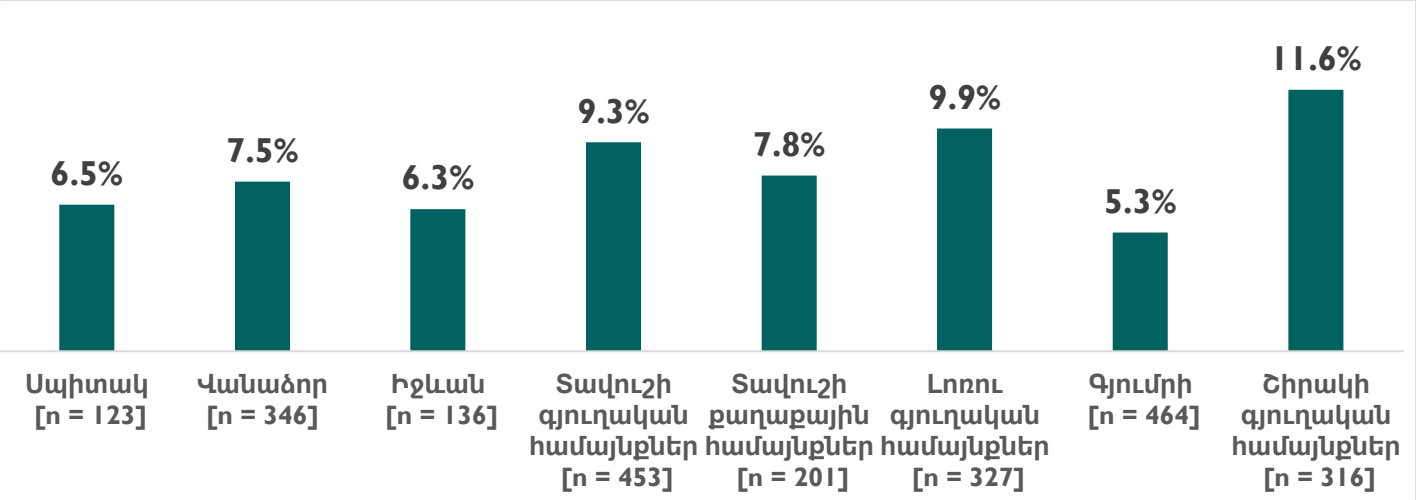

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Սովորական գործունեության դադարեցում

Տնային տնտեսության սովորական գործունեության դադարեցման ցուցանիշը վերաբերում է առնվազն մեկ անդամ ունեցողներին, ովքեր դադարեցրել են սովորական գործունեությունը հիվանդության, վնասվածքի կամ վատ առողջության պատճառով:

Չրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

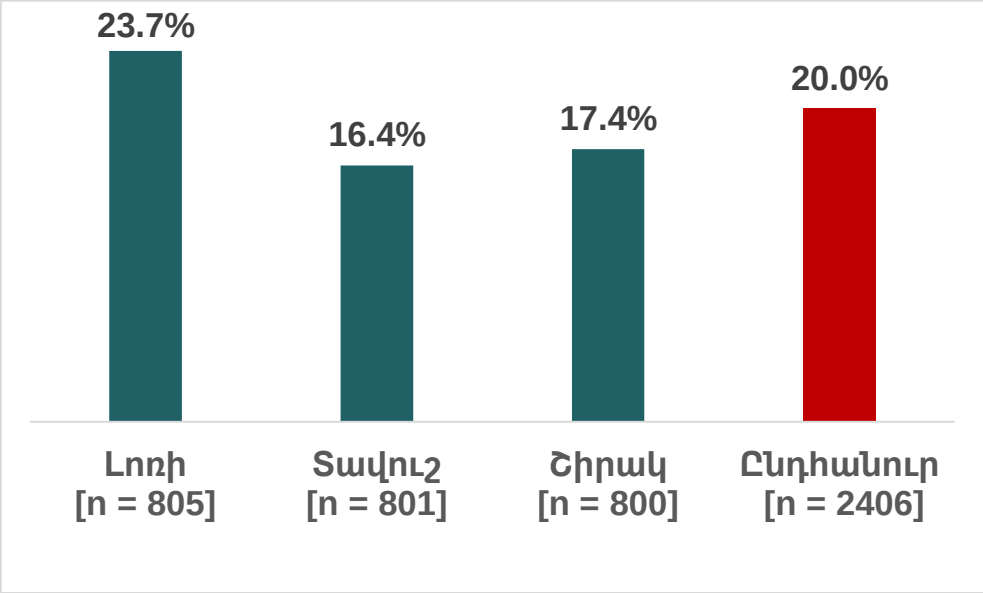

համայնքների

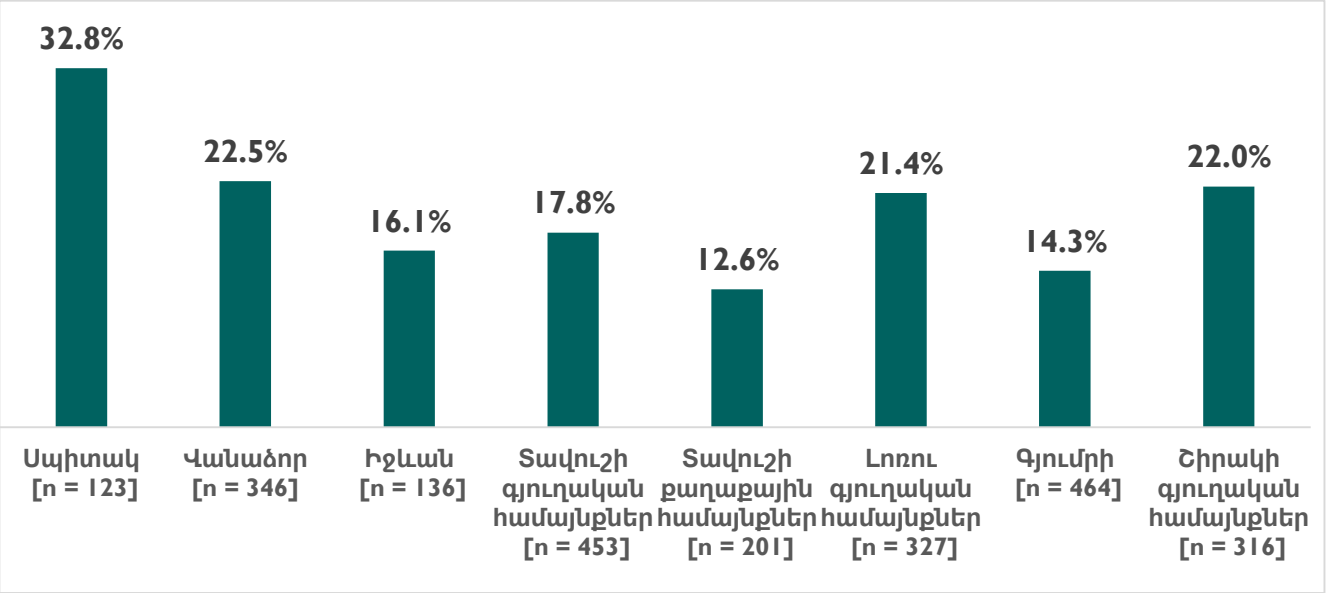

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Առողջապահական ծառայությունների հասանելիություն

Առողջապահական ծառայությունների հասանելիության ցուցանիշը վերաբերել է գյուղական բնակավայրերի այն SS-ներին, որոնք չեն ունցել հասանելիություն առողջապահական հաստատություններ, շտապ օգնության ծառայություններ կամ իրենց հարևանությամբ գործող դեղատներ: Այն SS-ները, որոնք չեն ունեցել 30 րոպեի ընթացքում կամ ավելի քիչ ժամանակում հասանելի տրանսպորտային միջոցներով դրանց հասանելիություն, համարվել են զրկանք կրող: Քաղաքային SS-ները զրկված չեն համարվել:

Զրկանք կրող SS-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

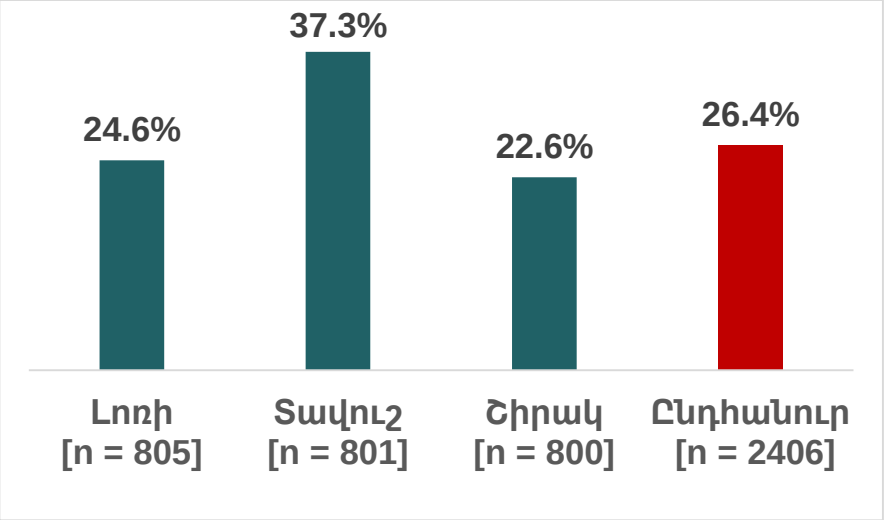

համայնքների

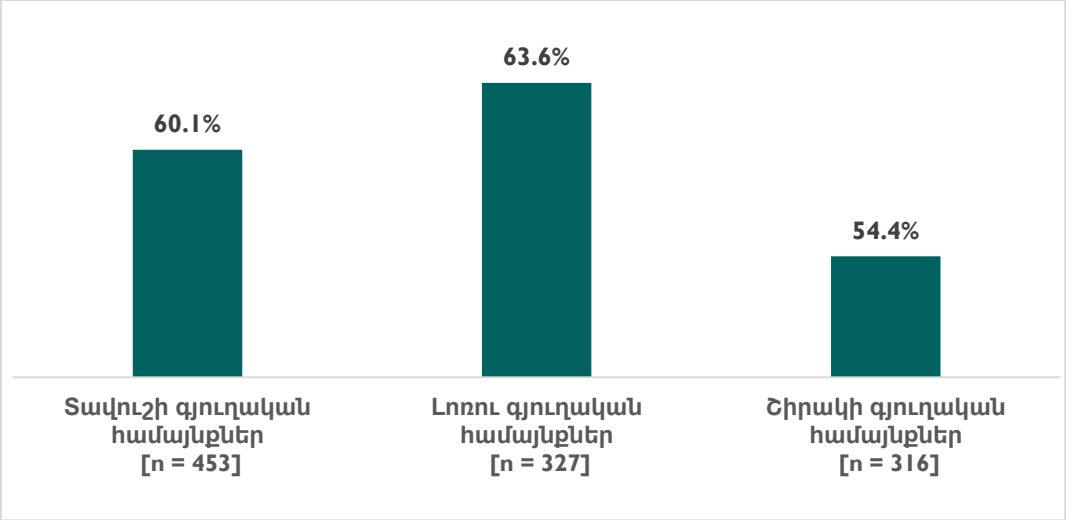

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Առողջապահական ծառայությունների որակ

Այս ցուցանիշը չափում է այն ՏՏ-ները, որոնք բավարարված չեն եղել առողջապահական ծառայությունների որակով:

Չրկանք կրող ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

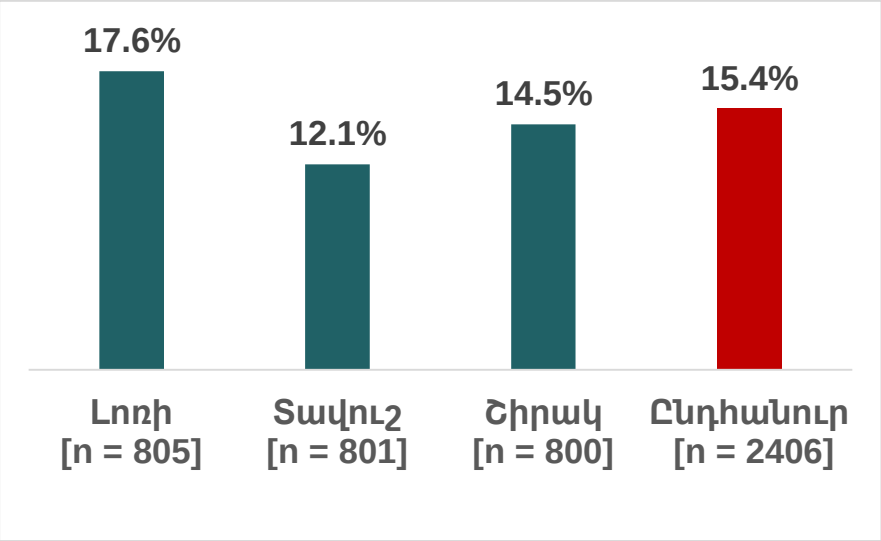

համայնքների

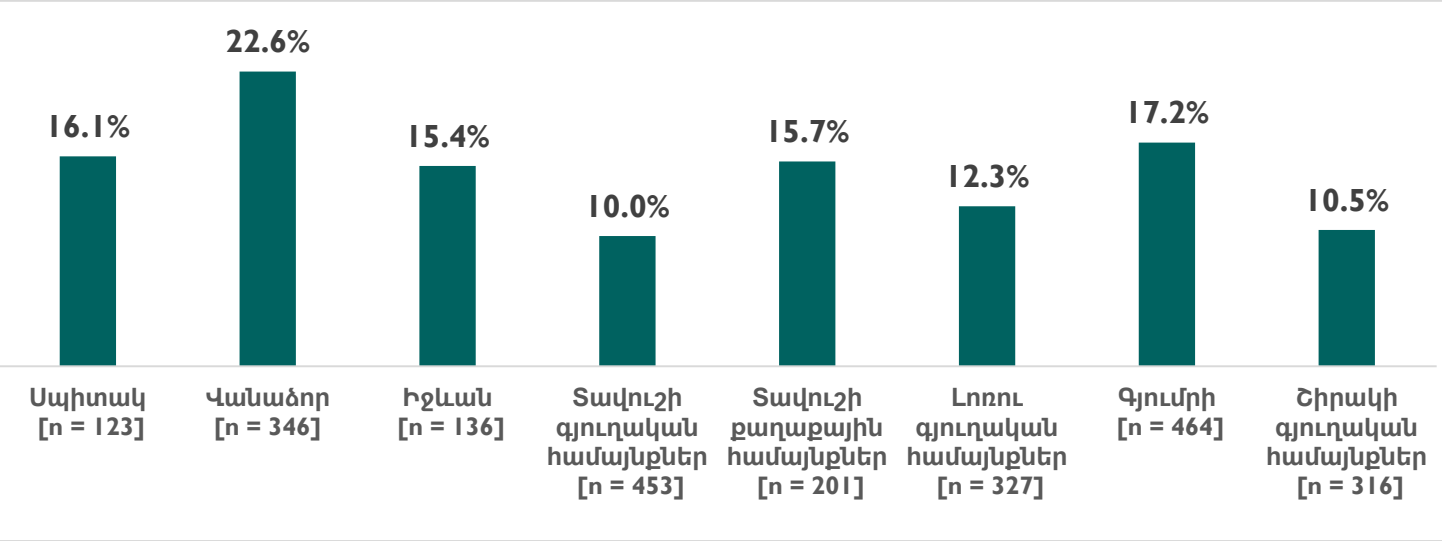

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
EUROPEAN UNION FOR ARMENIA

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփում

Առողջապահական ծառայությունների հասանելիությունից զրկվածությունը շեշտվել է գյուղական բնակավայրերում՝ 60.1% Տավուշի գյուղական, 63.6% Լոռու գյուղական և 54.4% Շիրակի գյուղական համայնքների համար: Հետաքրքիր է, որ Լոռին, Շիրակը և Տավուշը ամենախոցելիներն են եղել CVI-ի (COVID-19 խոցելիության ինդեքս) առումով:

Առաջարկություններ

Առողջապահության նախարարությանը խորհուրդ է տրվում ուշադրություն դարձնել Լոռու, Շիրակի և Տավուշի գյուղական համայնքներում առողջապահական ծառայությունների հասանելիության խնդրին, որոնք, բնականաբար, COVID-19-ի խոցելիության առումով ամենաանապահով համայնքներն են:

ՔՈՎԻԴ-19-Ի ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԽՈՑԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԻՆԴԵՔՍԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

- ՔԽԻ-ի հաշվարկում ներառվել է չորս չափականություն: Յուրաքանչյուր չափականություն ունի ցուցանիշների և հարակից հարցերի իր հավաքածուն յուրաքանչյուր ցուցանիշի համար՝ Հայաստանում աղքատության համատեքստի հիման վրա:
  - **Աշխատանք**
    - *Ցուցանիշներ.* (1) Աշխատաշուկայում մասնակցություն, (2) Երկարաժամկետ գործազրկություն, (3) Արժանապատիվ աշխատանք
  - **Կենցաղային ծառայություններ**
    - *Ցուցանիշներ.* (1) Ինտերնետի հասանելիություն, (2) Կենտրոնացված ջրային համակարգին շարունակական հասանելիություն, (3) Կենտրոնացված մաքրություն և աղբահանություն, (4) Առողջ ջեռուցում
  - **Տնային տնտեսությունների կազմ**
    - *Ցուցանիշներ.* (1) Գերբնակեցում, (2) Բազմասերունդ ՏՏ
  - **Առողջապահություն**
    - *Ցուցանիշներ.* (1) Տարիք, (2) Առողջապահական ծառայությունների հասանելիություն, (3) Առողջապահական ծառայությունների մատչելիություն
- Այս բոլոր ցուցանիշները միաժամանակ օգտագործվել են ԲԱԻ-ի հաշվարկման համար, բացառությամբ երեքի՝ ինտերնետ հասանելիության, բազմասերունդ տնային տնտեսությունների և տարիքի:

ՔՈՎԻԴ-19-Ի ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԽՈՑԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԻՆԴԵՔՍՆ ԸՍՏ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ

ՔԽԻ չափականություններն ըստ գործոնների

12 ցուցանիշների շարքում Քովիդ-19-ի նկատմամբ խոցելիությունն ամենամեծն է տարիքի, արժանապատիվ աշխատանքի, աշխատաշուկայի մասնակցության, կենտրոնացված մաքրության և աղբահանության հասանելիության ցուցանիշներով:

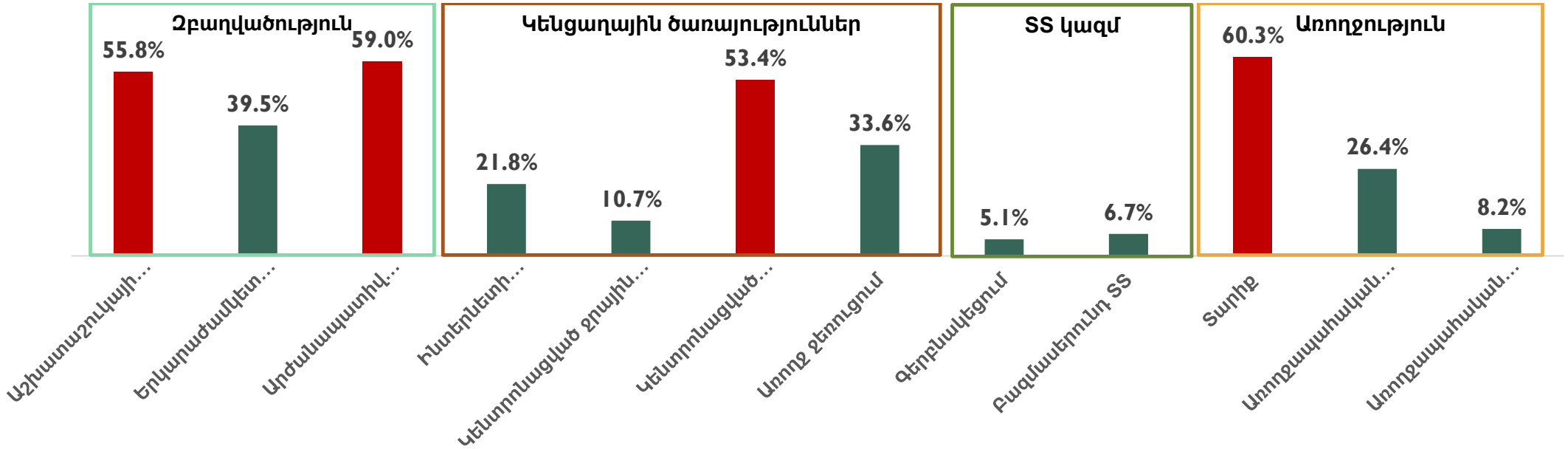

Խոցելի SS-ների բաշխումը բոլոր երեք մարզերով

ՔՈՎԻԴ-19-Ի ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԽՈՑԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԻՆԴԵՔՍԻ (ՔԽԻ) ՉԱՓՈՒՄԸ

Ընդհանուր թվերն ըստ մարզերի և համայնքների

Խոցելի SS-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

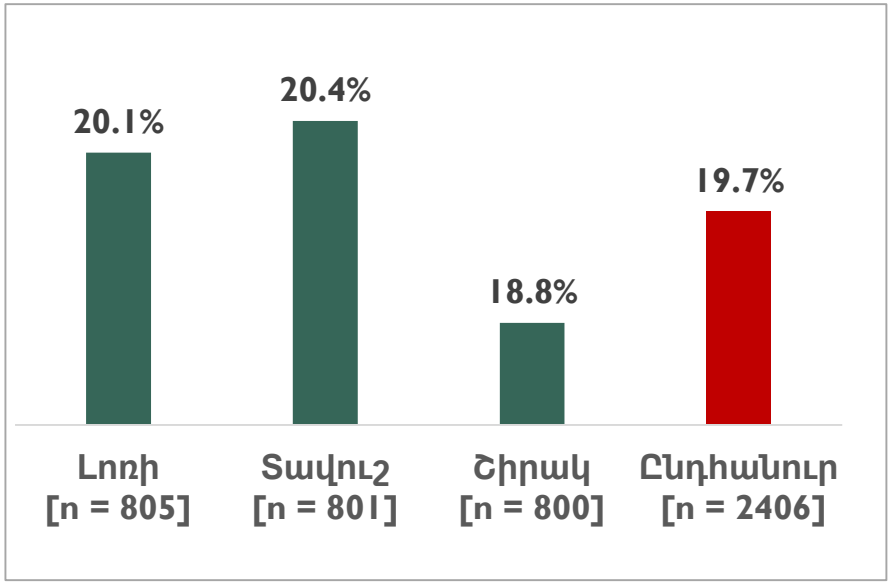

համայնքների

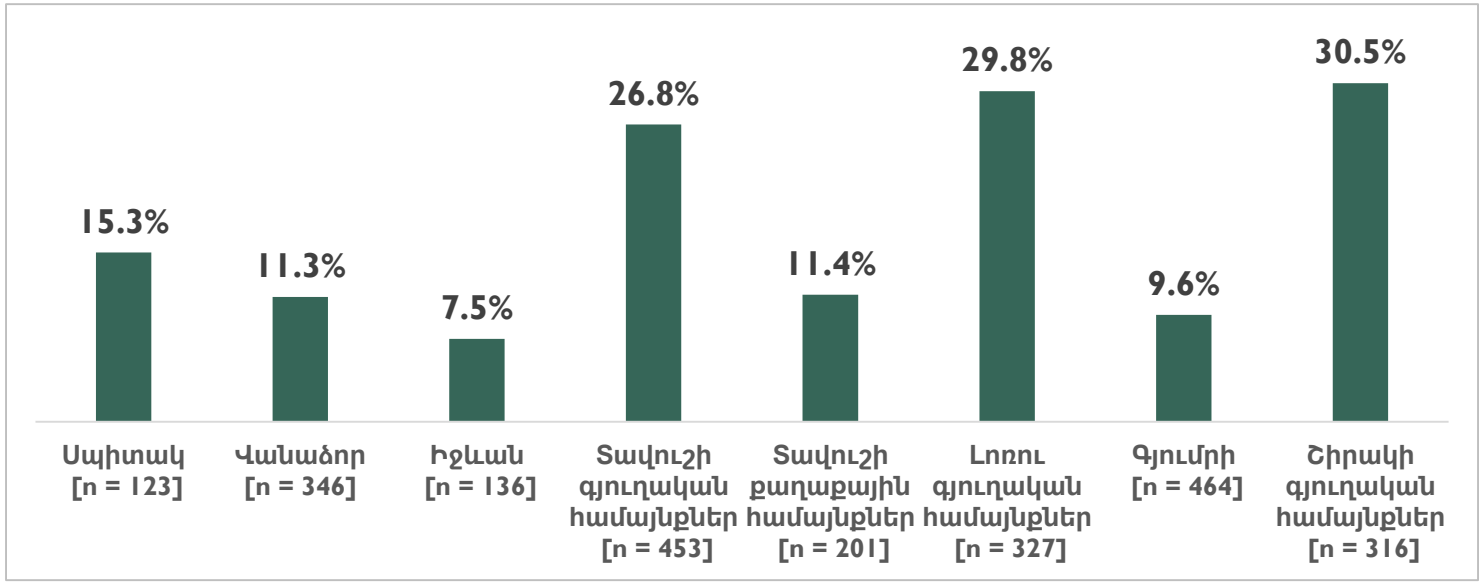

ՏՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ինտերնետ

Ինտերնետային ծառայություններ մատուցողից ինտերնետ կապ չունեցող ՏՏ-ները համարվել են խոցելի: Բջջային հեռախոսի միջոցով ինտերնետ ծառայություններ մատուցողները չեն համարվել ՏՏ ինտերնետ ծառայություններ մատուցողներ:

Խոցելի ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

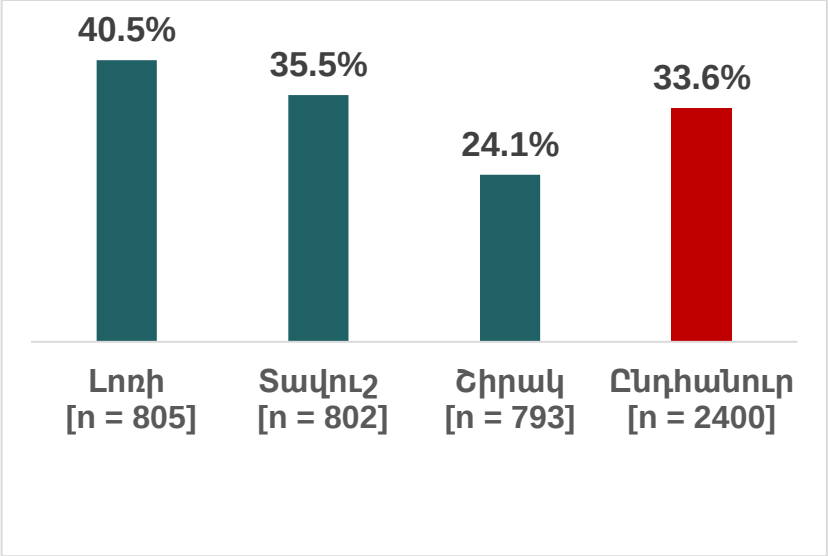

համայնքների

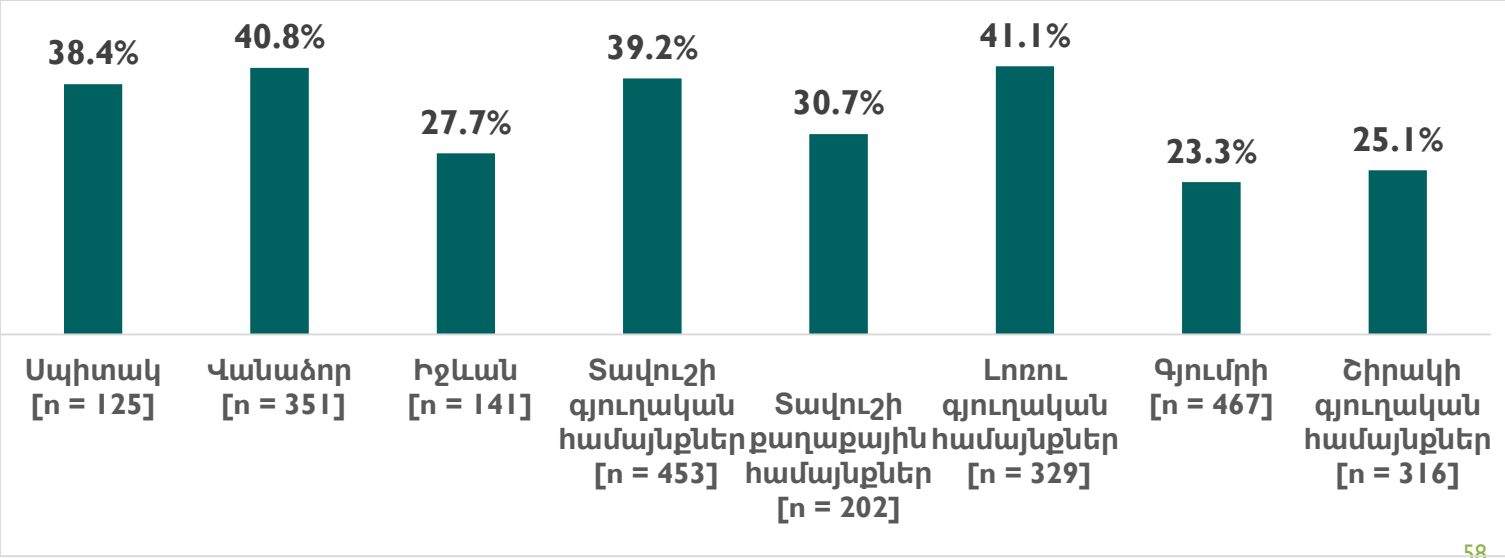

ՏՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բազմասերունդ տնային տնտեսություններ
ՏՏ-ները համարվել են բազմասերունդ և խոցելի, եթե նրանցում բնակվում են երեխաներ (0-15 տարեկան) և ծերեր (65+ տարիքի անձինք):

Խոցելի ՏՏ-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

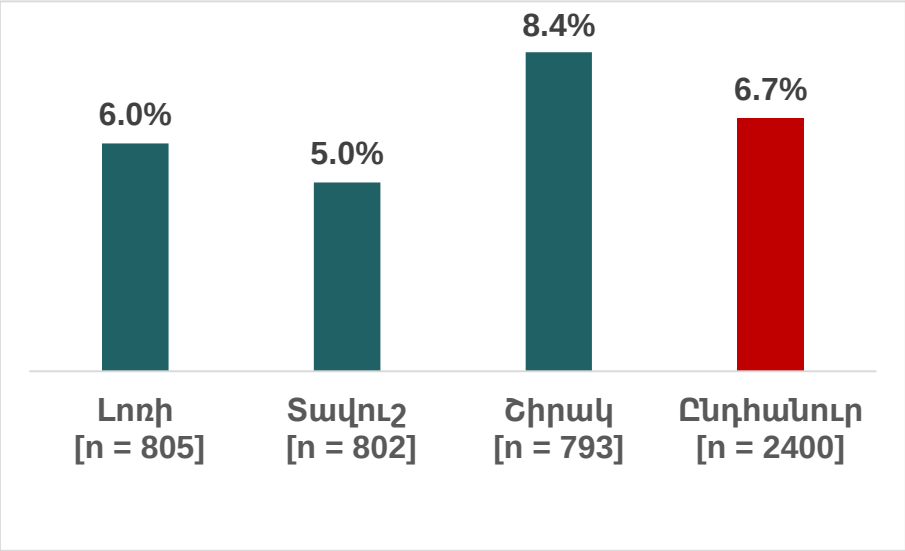

համայնքների

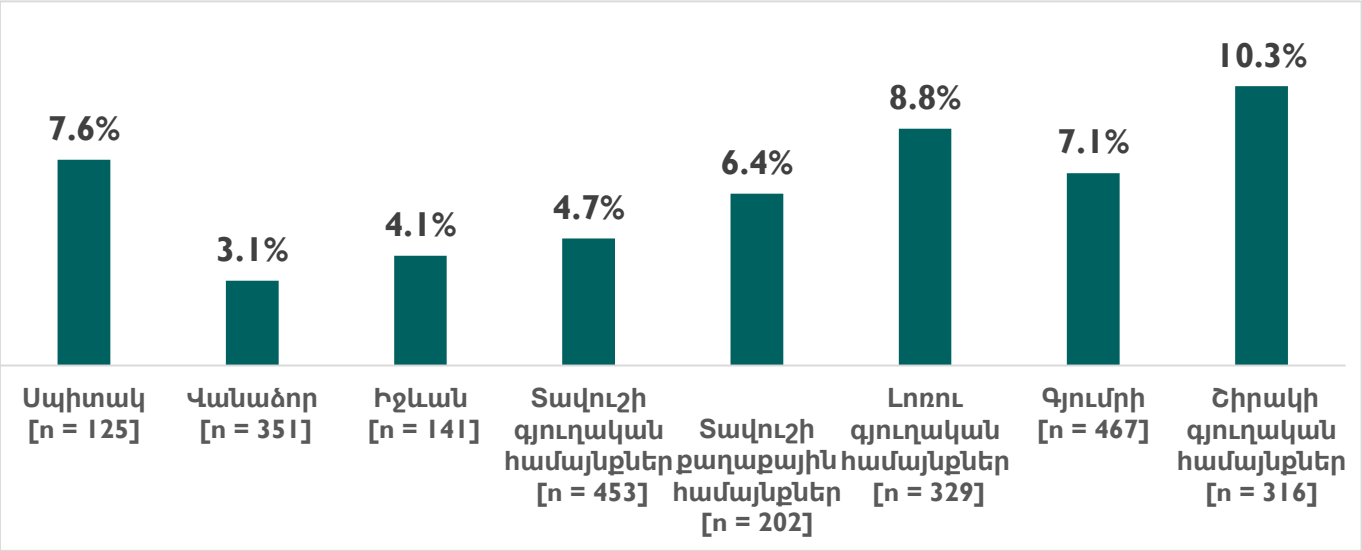

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Տարիք
SS-ները համարվել են խոցելի, եթե SS որևէ անդամ եղել է 60-ից բարձր:

Խոցելի SS-ների բաշխումն ըստ

մարզերի

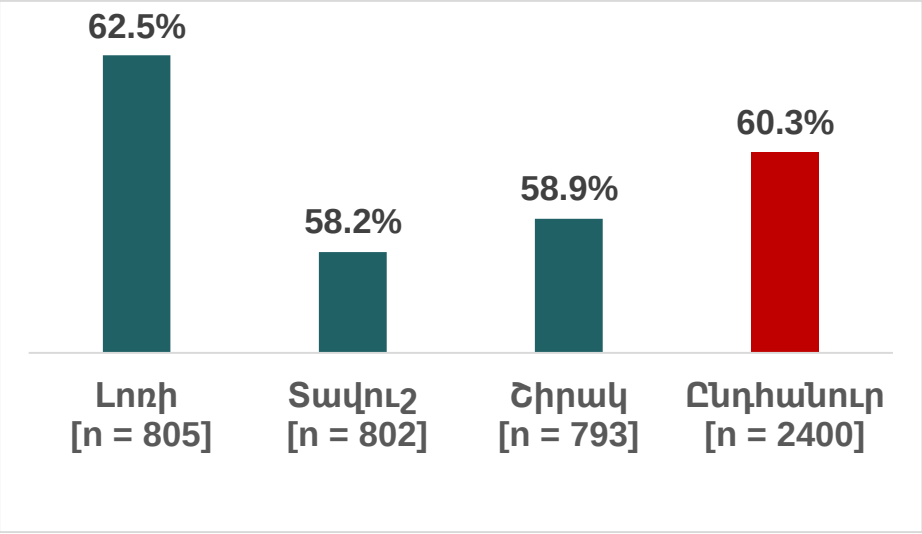

համայնքների

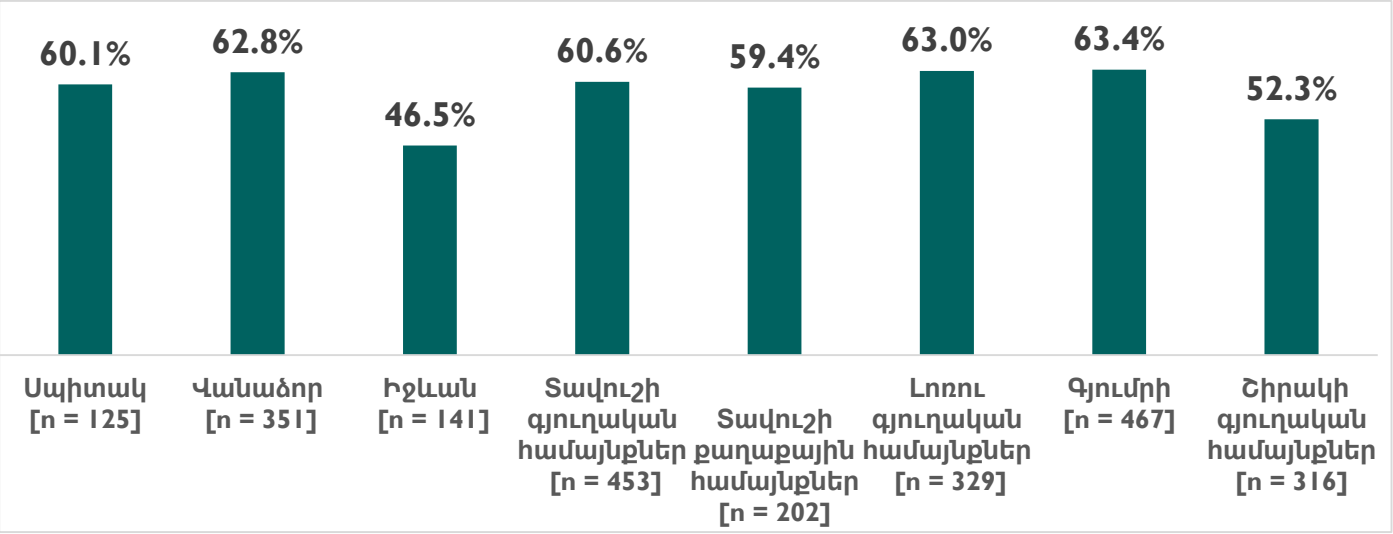

ԱՌԱՋ ՆԱՅԵԼՈՎ

Պետք է գիտակցել Հայաստանում համայնքային ԲԱԻ-ի և բազմաչափ Քովիդ-19-ի նկատմամբ խոցելիության ինդեքսների կարևորությունը.

- Առաջին հերթին, այն ցույց տվեց երեք մարզերի գյուղական համայնքների, ինչպես նաև Սպիտակ քաղաքի վրա բևեռվելու առաջնահերթությունը:
- Ավելի կոնկրետ՝ առօրյա սննդի և հագուստի համար գումար չունենալու խնդրի դեմ պայքարելու համար առաջնահերթություն պետք է տրվի Լոռու մարզին և Սպիտակին:
- Երեք մարզերը, հատկապես Լոռին, կարող են օգտվել սնուցման հիմունքների վերաբերյալ քաղաքացիների համար դասընթացներից:
- Համայնքների մշակութային կյանքը պետք է բարելավվի:
- Կոմունալ ծառայությունների կառավարման ոչ դրամային ասպեկտների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումը (գիտակցելը, թե ինչպես են էներգիայի, թափոնների և ջրօգտագործման տարբեր մետրիկաներ ազդում ՏՏ-ների/բիզնեսի վրա) կարող են կարևոր լինել երեք մարզերի ՏՏ-ների համար:

ԱՌԱՋ ՆԱՅԵԼՈՎ (ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ)

- Առողջ ջեռուցումն ու տաք հոսող ջուրը երկու կարևորագույն բնակարանային խնդիրներն են, որոնք առաջնահերթ հասցեագրման կարիք ունեն երեք մարզերում:
- Լոռու, Շիրակի և Տավուշի գյուղական շրջաններում առողջապահական ծառայությունների հասանելիությունը, ինչպես նաև այդ համայնքների՝ Քովիդ-19-ի խոցելիության առումով ամենաանապահով լինելու հանգամանքն առաջնահերթ հոգածության կարիք ունի:
- Երեք մարզերի համար հիմնական խնդիրներից է աշխատանքը/զբաղվածությունը: Աշխատաշուկային մասնակցությունը կօժանդակի նաև պայքարել բազմաչափ աղքատության և ընդհանուր աղքատության դեմ:

Հետազոտության արդյունքների օգտագործումը և դրա հիմնական նպատակի՝ Հայաստանի երեք ամենաաղքատ մարզերում բազմաչափ աղքատության կրճատման շուրջ 8 քաղաքականություն մշակողների միջև համակարգված համագործակցությունը չափազանց կարևոր է:

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
EUROPEAN UNION FOR ARMENIA

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ

CRRC Armenia

ECONOMIC DEVELOPMENT RESEARCH CENTER EDRC

EURASIA PARTNERSHIP FOUNDATION

Հրանտ Մաթևոսյան
HRANT MATEVOSSIAN FOUNDATION

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of CRRC-Armenia and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Այս հրապարակումը պատրաստվել Եվրոպական միության ֆինանսական աջակցությամբ: Բովանդակության համար պատասխանատվություն է ՀՌԿԿ-Հայաստան հիմնադրամ կազմակերպությունը, և պարտադիր չէ, որ այն արտահայտի Եվրոպական միության տեսակետները: